БҮГҮ ЧҮРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң, ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1925 чылда үндезилеттинген

1954 АПРЕЛЬ 28 СРЕДА № 86 (3023)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

Совет турузугнуң тендиш дивес үндезини—ажылчын аңгының болгаш колхозчу тараачыннарның бузулбас эвилели делгерезин!

(1954 чылдың Майның 1-ге СЭКП ТК-ның Кыйгырыгларындан).

МТС-ТИҢ ПАРТИЯ ОРГАНИЗАЦИЯЗЫ

Областың колхозтары көдээ ажыл-агыйның харыысалгалыг үезинче—часкы хову ажылдарынче кирген. Бо чылдың часкы тарылгазын өй-шаанда бедик шынарлыг чорудар дээш социалистиг чарышты калбартпышаан, бүгү колхозчулар, механизаторлар болгаш көдээниң тускай эртемниглери боттарының бүгү-ле күжениишкиннерин болгаш билиглерин көдээ ажыл-агый хөгжүлдезиниң кол сорулгазын — бүгү көдээ ажыл-агый культураларының дүжүдүн дыка бедидер, ниитиниң малының баш санын өстүрер болгаш ооң продуктулуун улам бедидер сорулганы шиитпирлээринче угландырган.

Ол улуг сорулганы шиитпирлээринге кол башкарыкчы рольду машина-трактор станциялары ойнап турар. Машина-трактор станцияларының өзүп турар техниктиг чепсегленишкини база колхозтарның күжүнүң өскени колхоз бүдүрүлгезинге техниканы болгаш агрономия эртеминиң чедишкиннерин улам калбаа-биле ажыглаарынга, көдээ ажыл-агыйга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге эргежок чугула байдалдарны тургускан.

Моон соңгаар МТС-тер ажылын улам экижидер улуг болгаш харыысалгалыг сорулганың чедишкиннигг боттаныышкыны, колхоз бүдүрүлгезинге оларның ролюн бедидери олар. да партия организацияларының ажыл-чорудулгазындан кол хамааржыр. МТС-тиң партия организациязы болза, механизаторларның чогаадыкчы идепкейин болгаш инициативазын деткип, делгередир, техниканы эки ажыглаар дээш социалистиг чарышты баштаар. ажылдың шынарын бедидер база бот-үнезин чиигедир дээш, көдээ ажыл-агый культураларының дүжүдүнүң. ниитилештирген мал ажылының хөгжүлдезиниң талазы-биле күрүне онаалгаларын бүрүн болгаш ажыр күүседир дээш, күрүненің эрге-ажыктарын шынгыы сагыыры дээш шиитпирлиниби-биле демисежир хүлээлгелиг.

Ол сорулгаларны чедишкиннигг шиитпирлээриниң кол үүлү болза, кижилер-биле — трактористер. комбайнёрлар, механиктер. агрономнар мастерская ажылчыннары-биле организакчы болгаш политиктиг ажыл болур. Бин-Хем МТС-тиң партия организациязы сөөлгү үеде бодунуң ажылын мергежилдии-биле тургузуп турар. Ооң составында 25 коммунистер бар. Партия организациязы МТС-тиң ажыл-чорудулгазының бүгү талазынга улуг саңлдарлыг болу берген. Коммунистер бүдүрүлгениң шиитпирлиг участоктарында—трактор бригадаларында, мастерскаяда ажылдап, күш-ажылдың бедик бүдүрүкчүлүүн көргүзүп келген. Оларның 80 хуузу ажыл нормазын доктаамал ажыр күүседип турар. Партия организациязы профэвилел. комсомол организацияларынга даяныып ажылдавышаан, партийжи эвес актив-биле харылзаазын быжыглаан. МТС-те үүс ажыг механизаторлар бар. Партия организациязы оларның ортузунга масса-политиктиг ажылды хүн-бүрү күштелдирбишаан, часкы тарылгага белеткелди эки организастаан. Коммунист Константин Фроловка баштаткан септелге бригадазы социалистиг чарыштың мурнакчызы болган. Ам Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезинге киржир эрге дээш социалистиг чарыш ол МТС-те улам-на күштелген.

МТС болза, күрүненің улуг бүдүрүлгези. Ооң сорулгазы—ниитиниң ажыл-агыйының бүгү адырларын эртемниг ёзу-биле чорударынга болгаш күчүлүг техникага үндезилээш, көдээ ажыл-агыйны хөгжүдериниң дайынчы программазын—СЭКП ТК-ның сентябрь болгаш февраль-март Пленумнарының төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга үлегерлиг күүсседири болур. Ону үүгле белеткетинген, бодунуң ажыл-хөрээн эки билир кижилер чедишкиннии-биле күүседип шыдаар. Бүгү ажылдакчыларның культура-техниктиг деңнелин бедидери, кадрларның бүдүрүлге-техниктиг өөредилгезин чорудары, күш-ажылды организастаарының мурнакчы социалисиг методтарын бүдүрүлгеге нептередири — ол бүгү болза, МТС-тиң партия организациязының доктаамал кичээнгейин болгаш сагыш салыышкынының кол айтырыы болур ужурлуг.

Бодунуң хүлээлгезин Тес-Хем МТС-тиң партия организациязы четпес боттандырып турар. Ооң ажылынга дузаламчыны СЭКП-ниң Тес-Хем райкому база-ла экижидип шыдаваан. Партия организациязы (секретары эш Сыгыртаа) МТС-тиң администрациязының ажылын контрольдаар эргезин ажыглавайн, ында профэвилел болгаш комсомол организацияларынга удуртулганы экижитпейн турар. Парторганизацияның хүрээлеңи өөүлде чок болуп келген.

МТС-тиң чедишкиннери ында коммунистернің дайынчы организакчы база политиктиг ажылы-биле шуут тайылбырлатынар. Амгы часкы хову ажылдарының үезинде бедик дүжүт дээш демиселдиң чедишкиннерин шиитпирлээр ужурлуг трактор бригадаларынга улуг ажылды калбартып чорудары чугула. Партия организациязының томуйлаан агитаторлары беседаларны, чечен-чогаал литературазының болгаш солун номчулгаларын, беседаларны доктаамал чорудар херек. МТС удуртукчулары, көдээ интеллигенция лекциялар, иletкелдер номчулгаларын үргүлчү организастаар, бригада бүрүзүнге кызыл-булуңну тургузар, хана солуннар болгаш дайынчы хуудустар доктаамал үнүп турарын хандырар, социалистиг чарышка мурнакчы болган механизаторларның дуржулгазын нептередир ужурлуг.

Социалистиг чарышты удуртуру — МТС-тернің партия организацияларының чугула хүлээлгези. Чамдык МТС-терде партия организациялары ол чугула херекке кичээнгей салбайн, дендии эренгейлээр чорукту болдуруп, чарышка үүгле социалистиг хүлээлгелер алыры-биле кызыгаарлатынып, а ооң күүселдезин хынавайн, түүнелдериниң дугайын-даа чугаалашпайн турарлар. Ындыг четпестерге моон соңгаар эптежип болбас.

СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң доктаалын ёзугаар партия райкомнарының ажылдакчыларының МТС талазы-биле бөлүктерин тургусканы улуг рольдуг болуп, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинче партийжи удуртулганы улам чоокшулаткан. МТС-терге болгаш оларның ажылдап берип турар колхозтарынга партийжи-политиктиг ажылды шиитпирлиниби-биле экижидери, көдээниң ажылишчилериниң политиктиг болгаш күш-ажылчы идепкейин бүгү-ле хемчеглер-биле деткиири ол бөлүктерниң дорт хүлээлгези. Олар болза, МТС-тер ажылын экижидерин, МТС-тер биле колхозтарның аразында керээлиг хүлээлгелерниң боттуг үре-түнелдиг болурун чедип алыр ужурлуг.

МТС-терде хөй аныяктар ажылдап турар. Ында комсомол организацияларының ажыл-чорудулгазын экижидери партия организацияларының эң чугула сорулгазы.

СЭКП ТК-ның сентябрь болгаш февраль-март Пленумнарының төөгүлүг доктаалдарының күүселдезин эрес-чүткүлдүг күш-ажыл-биле дүргедедип тургаш, Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезинге киржир хүндүлүг эргени чедип алыр дээш чарыш МТС-терде калбарган. Ол чарыштың организакчылары болгаш идегелдиг деткикчилери МТС-тернің партия организациялары болур ужурлуг.

Күрүне албан черлериниң профэвилел обкомунда

Күрүне албан черлериниң профэвилел обкомунуң чоокта болуп эрткен президиум хуралынга областың харылзаа ажылдакчыларының 1954 чылдың бирги кварталда социалистиг чарыжының хүлээлгелериниң күүселдезиниң дугайында айтырыгны чугаалашкан.

Социалистиг чарыштың хүлээлгелериниң негелделерин күүседип турарының дугайында хыналданы чер-черде харылзаа контораларынга чорутткан. Бирги кварталда социалистиг чарыштың тиилекчизи Таңды районнуң харылзаа конторазы (начальниги эш Слепицын) болган. Ол контора орулгалар киирип алырының планын 111 хуу, парлалга тарадылгазын—115 хуу күүсеткен болгаш радио точкаларын 124 хуу чедир калбарткан. Ол конторага областың харылзаа эргелели шилчиир кызыл тукту болгаш 2000 рубльдиң акша шаңналын тывыскан.

Эрзин районда харылзаа конторазы (начальниги эш Блутов), Сүт-Хөлдүң харылзаа конторазы (начальниги эш Глухов) олар боттарының ажылын мурнукузунга бодаарга элээн экижиткеннер.

Ийиги болгаш үшкү черниң шаңналдарын чарыштың негелдезин четче күүсетпээни-биле кайы-даа контораларга тывыспаан.

ССР Эвилелиниң Дээди Совединиң хуралдары

Эвилелдиң Совединиң 1954 чылдың апрель 24-те хуралының дугайында ИНФОРМАСТЫГ ДЫҢНАДЫГ

Апрель 24-те, эртенгиниң 10 шакта, Кремльге, Кремльдиң Улуг ордузунга Эвилелдиң Совединиң дөрткү хуралы ажыттынган.

Эвилелдиң Совединиң хуралынга 1954 чылда Күрүне бюджединиң дугайында иletкелдиң талазы-биле саналдар үргүлчүлээн.

Санал бергеннер болза: депутат **А. Ю. Снечкус** (Литва ССР-ниң Паневежский округу), депутат **Н. К. Байбаков** (Азербайджан ССР-ниң Кировабадский округу), депутат **А. У. Хахалов** (Бурят-Моол АССР-ниң Улан-Удэнский көдээ округу), депутат **Л. М. Каганович** (Узбек ССР-ниң Ташкентский-Ленинский округу), депутат **К. Атаев** (Туркмен ССР-ниң Мырыйский округу), депутат **А. Ф. Засядько** (Украин ССР-ниң Чистяковский округу), депутат **В. И. Муратов** (Татар АССР-ниң Казанский округу), депутат **И. А. Лихачев** (РСФСР-ниң Мытищинский округу).

Моон-биле Эвилелдиң Совединиң дөрткү хуралы доозулган.

Националдар Совединиң 1954 чылдың апрель 24-те хуралының дугайында ИНФОРМАСТЫГ ДЫҢНАДЫГ

Апрель 24-те, хүндүскүнүң 4 шакта, Кремльге, Кремльдиң Улуг ордузунга Националдар Совединиң бешки хуралы ажыттынган.

Националдар Совединиң хуралынга 1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң дугайында иletкелдиң талазы-биле саналдар үргүлчүлээн.

Санал бергеннер болза: депутат **В. П. Онищенко** (Украин ССР-ниң Николаевский округу), депутат **А. И. Микоян** (Армян ССР-ниң Ереванский-Сталинский округу), депутат **В. Г. Зубков** (Белорус ССР-ниң Грозненский округу), депутат **М. Г. Первухин** (Грузин ССР-ниң Тбилисский-Калининский округу).

Моон-биле Националдар Совединиң бешки хуралы доозулган.

Националдар Совединиң 1954 чылдың апрель 26-да хуралының дугайында ИНФОРМАСТЫГ ДЫҢНАДЫГ

Апрель 26-да, эртенгиниң 10 шакта, Кремльге, Кремльдиң Улуг ордузунга Националдар Совединиң алдыгы хуралы ажыттынган. Дарганың столунда— Националдар Совединиң даргазы болгаш ооң оралакчылары.

Чазак ложаларында —партияның болгаш чазактың удуртукчулары, министрлер. Дыка хөй санныг аалчылар — найыслалдың бүдүрүлгелериниң ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары, Москва областың көдээ ажыл-агыйының мурнакчылары, эртемниг болгаш культураның ажылдакчылары, Совет Армияның төлээлекчилери.

Националдар Совединиң хуралынга 1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң дугайында иletкелдиң талазы-биле саналдар үргүлчүлээн.

Депутат **Я. В. Пейве** (Латви ССР-ниң Бауский округу) санал берген. Ооң соонда дарга **В. Т. Лацис** ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы депутат **Г. М. Маленковка** сөс берген.

Националдар Соведи 1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң дугайында иletкелдиң талазы-биле саналдарны соксадырының дугайында шиитпирни хүлээп алган болгаш ССРЭ-ниң Сан Министри депутат **А. Г. Зверевтиң** допчу сөзүн, а ол ышкаш Националдар Совединиң бюджет комиссиязының даргазы депутат **А. М. Сафроновтуң** допчу сөзүн дыңнаан.

Депутат **М. А. Ферининиң** саналын ёзугаар Националдар Соведи бюджет бадылаарының дараазында чурумун хүлээп алган: 1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджедин орулгалыг болгаш чарыгдалдыг кезектерин ниити түүнелдер ёзугаар бадылаар, 1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң дугайында Хоойлуну тус-тус үүлдерин ёзугаар хүлээп алыр.

Националдар Соведи 1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджедин чаңгыс үн-биле бадылаан. 1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң дугайында Хоойлуну тус-тус үүлдерин ёзугаар, а ооң соонда бүрүнү-биле чаңгыс үн-биле хүлээп алган.

Националдар Соведи ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыктарын бадылаарынче кирген. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары депутат **Н. М. Пегов** иletкел кылган.

Крым областы РСФСР-ниң составындан Украин ССР-ниң составынга шилчидериниң дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын бадылаарының дугайында айтырыгның талазы-биле саналдарга депутат **М. П. Тарасов** (РСФСР-ниң Уфимский округу), депутат **П. Г. Тычина** (Украин ССР-ниң Киевский округу) олар үүве чугаалааннар.

«Крым областы РСФСР-ниң составындан Украин ССР-ниң составынга шилчидериниң дугайында Хоойлуну» Националдар Соведи чаңгыс үн-биле хүлээп алган.

Оон ыңай Националдар Соведи эвилелдешкен республикаларның составынга чаа областарны тургузары база чамдык областарны дүжүрери болгаш ССРЭ-ниң чаа Министерстволарын тургузары-биле холбаштыр хүлээп алдынган «ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыктарын бадылаарының дугайында хоойлуну» чаңгыс үн-биле хүлээп алган.

Оон ыңай, «Бүгү-ниитиниң шериг албаның дугайында Хоойлуну 30-а болгаш 30-б үүлдерин редакторлап өскертириниң дугайында» база «ССРЭ-ниң хамаатылары-биле даштыкы кижилерниң аразында өгленчирин хоругдаарының дугайында» ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1947 чылдың февраль 15-теги Чарлыын күш чок болдурарының дугайында» ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыктарын Националдар Соведи бадылаан.

Моон-биле Националдар Совединиң алдыгы хуралы доозулган.

Эвилелдиң Совединиң 1954 чылдың апрель 26-да хуралының дугайында ИНФОРМАСТЫГ ДЫҢНАДЫГ

Апрель 26-да, хүндүскүнүң 4 шакта, Кремльге, Кремльдиң Улуг ордузунга Эвилелдиң Совединиң бешки хуралы ажыттынган. Дарганың столунда—Эвилелдиң Совединиң даргазы болгаш ооң оралакчылары.

Чазак ложаларында— партияның болгаш чазактың удуртукчулары. Залда дыка хөй аалчылар. Дипломаттыг корпустуң, даштыкы болгаш совет парлалгаларның ложалары долдунган.

Эвилелдиң Совединиң хуралынга 1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң дугайында иletкелдиң талазы-биле саналдар үргүлчүлээн.

Депутат **М. М. Меджидов** (Дагестан АССР-ниң Буйнакский округу) санал берген, Ооң соонда дарга **А. П. Волков** СЭКП Төп Комитединиң Бир дугаар Секретары депутат **Н. С. Хрущевка** сөс берген.

Эвилелдиң Соведи 1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң дугайында иletкелдиң талазы-биле саналдарны соксадырының дугайында шиитпирни хүлээп алган болгаш ССРЭ-ниң Сан Министри депутат **А. Г. Зверевтиң** допчу сөзүн, а ол ышкаш Эвилелдиң Совединиң бюджет комиссиязының даргазы депутат **И. С. Сениниң** допчу сөзүн дыңнаан.

Депутат **Я. П. Островтуң** саналын ёзугаар Эвилелдиң Соведи бюджет бадылаарының дараазында чурумун хүлээп алган: 1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджедин орулгалыг болгаш чарыгдалдыг кезектерин ниити түүнелдер ёзугаар бадылаар, 1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң дугайында Хоойлуну тус-тус үүлдерин ёзугаар хүлээп алыр.

Эвилелдиң Соведи 1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджедин чаңгыс үн-биле бадылаан. 1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң дугайында Хоойлуну тус-тус үүлдерин ёзугаар, а ооң соонда бүрүнү-биле чаңгыс үн-биле хүлээп алган.

Эвилелдиң Соведи ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыктарын бадылаарынче шилчээн. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары депутат **Н. М. Пегов** иletкел кылган.

Крым областы РСФСР-ниң составындан Украин ССР-ниң составынга шилчидериниң дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын бадылаарының дугайында айтырыгның талазы-биле саналдарга депутат **М. А. Яснов** (Москва хоорайның Москворецкий округу) болгаш депутат **Н. П. Бажан** (Украин ССР-ниң Тульчинский округу) олар үүве чугаалааннар.

«Крым областы РСФСР-ниң составындан Украин ССР-ниң составынга шилчидериниң дугайында Хоойлуну» Эвилелдиң Соведи чаңгыс үн-биле хүлээп алган.

Оон ыңай Эвилелдиң Соведи эвилелдешкен республикаларның составынга чаа областарны тургузары база чамдык областарны дүжүрери болгаш ССРЭ-ниң чаа Министерстволарын тургузары-биле холбаштыр хүлээп алдынган «ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыктарын бадылаарының дугайында Хоойлуну» чаңгыс үн-биле хүлээп алган.

Оон ыңай, «Бүгү-ниитиниң шериг албаның дугайында Хоойлуну 30-а болгаш 30-б үүлдерин редакторлап өскертириниң дугайында» база «ССРЭ-ниң хамаатылары-биле даштыкы кижилерниң аразында өгленчирин хоругдаарының дугайында» ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1947 чылдың февраль 15-теги Чарлыын күш чок болдурарының дугайында» ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыктарын Эвилелдиң Соведи бадылаан.

Моон-биле Эвилелдиң Совединиң башки хуралы доозулган.

Калинин аттыг колхозтуң ховуларында

ЧАДААНА. (Телефон-биле). Чыргакыда Калинин аттыг колхоз (даргазы Дакпай, партия организациязының секретары Өлзей-оол) часкы тарылганы чогуур хуусаазында бедик агротехниканың чуруму ёзугаар тарып доозарынга районда мурнакчы колхозтарның бирээзи.

Колхоз часкы тарылганың хову ажылынче апрель 20-де кирген. Бо чылын 600 га тарылга планныг, оон 376 ганы илиртеп алган болгаш 160 га черге тараа культуразын чашкан. Ында 16 ганың кур черин аңдарган.

Социалистиг көдээ ажыл-агыйның часкы хову ажылында мурнакчылар хөй. Тракторист Лопсан-Дажы хүн нормазын 115—120 хуу күүседип турар. Прицепщиктер Хаай-оол, Бопуннай олар үлегерлиг ажылдап турар. Қывар, чаар материалдарның сөөртүкчүлери Комбу, Болат-оол олар тракторларның хандырылгазын эки күүседип турарлар.

Часкы хову ажылында партияның агитас-массалыг ажылын эки турускан. Хана солун, агитхуудустар доктаамал үнүп турар. Солун номчулгалары үргүлчү чоруп, агитаторлар хову бригадазының турлаглаарынга кээп турарлар. Бо аразында көдээ ажыл-агыйга холбаштыр 3 лекция номчутунган.

Калинин аттыг колхозтуң колхозчулары часкы тарылганы бо чылдың апрель 30-де доозар дээш бедик көдүрлүүшкүннүг ажылдап турарлар.

Шагаан-Арыгның механизаторларының чарыжы

МТС-тиң механизаторлары 1954 чылда тараа культураларының, ооң иштинде аъш-чемниң кол культуразы—кызылтастың бедик дүжүдүн чедип алыр дээш боттарының мурнунга улуг харыысалгалыг сорулганы салган.

Механизаторлар болза, трактор ажылдарының бүдүрүкчүлүүн болгаш шынарын бедидер, кывар, чаар материалдарның камналгазын чедип алыр талазы-биле чаа бедиткен күүлээлгелерни алганнар. Киров аттыг колхозта ажылдап берип турар МТС-тиң бирги трактор бригадазы (бригадири эш Конев) сезон дургузунда бир трактор-биле чымчак аңдарылгага шилчидерге 1 муң гектар черни аңдарар болгаш 2 тонна кывар, чаар материалдарны камнап алыр деп бедиткен хүлээлгени алган.

Трактористер С. Мартыш, Д. Кара-оол олар «ДТ-54» деп трактор-биле сезонда 1300 гектарны, Д. Сандый-оол, Кара-оол—«АТЗ-НАТИ» трактор-биле 1200 гектарны, Д. Оянжык, С. Гурьев—1100 гектарны, К. Маадыр-оол, М. Шараппаан 900 гектарны аңдарары-биле бедиткен хүлээлгелерни алгаш, «Күш-ажылдың хостуу» колхозта ийиги трактор бригадазын социалистиг чарышка кыйгырган.

МТС-тиң ийиги трактор бригадазы (бригадири эш Маковкин) сезонда бир трактор-биле чымчак аңдарылгага шилчидерге 1050 гектарны аңдарарын, 3 тонна кывар, чаар материалдарны камнап алырын, чайгы чер аңдарылгазын июнь 10-га чедир доозарын хүлээнген. Трактористер Богрецов, Корелин олар сезонда «С-80» трактор-биле 2500 гектарны, Кожевник, И. Попов 1500 гектарны, Орехов, Мамонтов 1200 гектарны аңдарар деп хүлээлгени алганнар.

Ленин аттыг колхозта ажылдап турар МТС-тиң бешки трактор бригадазы (бригадири эш Золотухин) 15 аът күжүнге шилчиткен трактор-биле сезонда 500 гектар черни аңдарарын, трактор ажылының ботүнезин 2 хуу кудуладырын, кывар, чаар материалдарны 2,5 тоннаны камнап алырын, агротехниктиг чурумнарны сагывышаан, часкы хову ажылдарын 9 ажыл хүнүнде, чайгы чер аңдарылгазын июнь 10-да доозарын хүлээлгезинде айыткан.

Ол бригадада механизаторлар тракторларның техниктиг ажаалгазының дүрүмүн шынгыы сагыырын, боттарының мергежилин, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидерин болгаш шак графиги-биле ажылдаарын хүлээнген. Трактористер Дуганчап, Монголбии, Сандак-оол, Симеранов, Домбай-оол, Доржу олар «АТЗ-НАТИ» тракторлар-биле 2800 гектарны, Кукарин, Достай-оол «ДТ-54» трактор-биле 1600 гектарны, тракторист кыс Таня Ховалыг, Болат-оол олар «АТЗ-НАТИ» трактор-биле 1100 гектарны аңдарган турары-биле хүлээлгелерни алгаш, «Партияның XIX съездизи» колхозта трактор бригадазын социалистиг чарышка кыйгырган.

Малдың чаш төлүн бүрүн камгалап ап турар

Кызыл районнуң «ТАРН XII съездизи» көдээ ажыл-агый артелиниң шээр малы массалыы-биле оолдап эгелээн.

Колхозтуң 2172 баш төрүүр шээр малындан баштайгы хүннерде 350 хой, өшкү төрээн, чаш төлү менди доруккан. Кадарчылар эштер Седи, Мамбыы төрээн малының чаш төлүн чидириг чок камгалап алганнар. Хойжулар Дажы, Бойду-Хөө боттарында быжыглаан 824 баш шээр малын кыштан хүр ажырган, оларның чаш төлүн чидириг чокка ажаап алыр дээш хүлээлге алган ажылдап турарлар.

Ферма эргелекчизи коммунист эш Үдүмбараа малдың чаш төлүн камгалап алыр талазы-биле кадарчылар ортузунда тайылбыр ажылын калбартып, март, апрель айларда 12 беседаларны кылган.

* * *

Шээр малдың оолдаашкыны Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунда кидин-не түлүктеп турар. Мурнакчы хойжу эш Байыр-оол 1948 чылдан бээр шээр малдың чаш төлүн чыл бүрүде менди өстүрүп келген.

Бо чылдың чазынында баштайгы төрээн 91 хойдан 104 хураганны ол бүрүк камгалап алган. Ооң ажаалгазында шупту 370 баш шээр мал бар, ам төрүүр хойларның болгаш өшкүлериниң анай, хураганнэрын чидириг чокка камгалап, бо чылын бир хойдан 2, 5 килограмм дүктү кыргып алыр дугайында социалистиг хүлээлгени алган.

Областың ховуларында

Күзел-чүткүл улуг турда,
Күчү-чепсек биске турда,
Ажыл-ишке торулбас бис!
Аазаан шакта бүдүрер бис!

Улуг-Хем

Шагаан-Арыг МТС-тиң механизаторлары колхозчу ховуларда ажылдап турар. Ында социалистиг чарыш калбарган.

Калинин аттыг колхозта эш Шожулга удурткан трактор бригадазы, Маленков аттыг колхозта эш Назытыга удурткан трактор бригадазын социалистиг чарышка кыйгырган.

Бригаданың механизаторлары бедиткен хүлээлгелерни алган. Часкы тарылганы 6—7 хонуктарда доозар, агротехниктиг чурумну шыңгыы сагыыр, кывар, чаар материалды хүнделе 2 хуу камнап ап турар. Трактористер тус-тузунда бедиткен хүлээлгелерни алганнар. Тракторист Сүрүн-оол «АТЗ—НАТИ» деп трактор-биле эзлчегниң нормазын 150 хуу күүседир.

Трактор бригадазы Биче Баян-Колдуң Бора-Оорга деп черинде Калинин аттыг колхозтуң № 2 хову бригадазында ажылдап турар. Агитас-массалыг ажыл эки тургустунган. Колхоз механизаторларны чуртталга бажыңы-биле хандырган.

Т. ВИДИРОВ.

Өвүр

ХАНДАГАЙТЫ. **(Радио-биле).** Өвүр районнуң колхозчу тараажылары часкы хову ажылынче апрель 20-ден эгелеп кирипкен. Чадаана МТС-тиң чорутканы механизаторлар-биле колхозчу ишчилериң чаңгыс эп-сеткилдиг күш-ажылы амгы үеде Өвүрнүң шөлдеринде массалыг калбарган.

«Совет Тываның беш чылы» колхоз ажылдың баштайгы үш хүннеринде 33 гектар кур черни аңдарбышаан, эрткен чылын чардынган шөлден 12 гектарны илиртээн. «Торгалыг» колхоз 46 гектарның шыгын базырган, а аңдарган кур чери беш гектар. «Коммунизмче орук» колхоз 40 гектар кур черни аңдарган болгаш 117 гектарны илиртээн.

Районнуң колхозтары чажып тарыырын апрель 24-те эгелей берген. Хову турлагларында дерилге шимелдер көрүштүг болгаш ажылдаарында бүгү таарымчалыг байдалдар тургустунган. Ажылдың графиги, бедик бүдүрүкчүлүү дээш агитколлективтер тайылбыр ажылын калбартып турар.

Д. ШАҒДЫР.

Эрзин

ЭРЗИН. **(Телефон-биле).** Кандыгдаа ажылдың чедишкинниг болуру аңаа баш удур хынамчалыг белеткелден болгаш организастыг удуртулгадан кол хамааржыр. Бо талазы-биле четпес ажылдааш эрткен чылын дыка чавыс дүжүт алганын Эрзин районнуң удуртукчулары болгаш колхоз баштаар черлериниң даргалары улуу-биле миннип турар. Ол четпестерни бо чылын болдурбазынга биче эвес хемчеглер алдынган.

Районнуң колхозтары энир чылгы чайгы болгаш күскү чер аңдарылгазының планын бүрүн күүседкен, ооң шынары агротехниктиг негелделерден карышпас болган. Бедик дүжүткe үрезиниң шынары база кол негелделиг, ол ышкаш чепсек-херексел септелгези багай эвес болганын хыналда көргүскен. Колхозчу тараажылар апрель 15-тен эгелеп хову ажылынче организастыг кирипкен.

Тестиң Доозуннуг бугазының шөлдеринде элбекшилдиг дүжүт дээш күш-ажыл калбарган. Эрзин колхозтарының ында 4 кезек хову турлаглары көрүштүг деритинген: бажыңнар, пагонщиктер болгаш өглер лозунг, плакат болгаш өске-даа чүүлдер биле делгетинген, хана солуннары, агитхуудустар үнүп турар. бригадаларның аразында социалистиг чарыш ишчилерни күш-ажылче улам сорук киирип турар.

Ажылдың баштайгы беш хүннеринде «Кызыл сылдыс» колхоз 145 гектарның, «Сталинчы орук»—129, «Чаа орук» —160, «Коммунизмче орук»—97 гектарның шыгын базырган. Оларда Самагалдай МТС-тиң 7 тракторлары ажылдап турар. Тараа культураларын чажып тарыыры база эгелей берген. Амгы үеде районнуң колхозтары хову ажылынче долу күш-биле кирген, ажылдың графиги багай эвес күүселлени көргүзүп турар.

СЭКП Төп Комитединиң февраль-март Пленумунуң доктаалын танышкаш, район бо чылын тарылгазының шөлүн планда көрдүнгенинден 2 хуу калбартырын азы 400 гектар кур черлерни шиңгээдип алырын хүлээнген. Эрзинде кур черлерни 2 трактор аңдарып эгелей берген.

ССР Эвилелиниң Дээди Совединиң хуралы

1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң дугайында

Националдар Совединин бюджет комиссиязынын даргазы А. М. Сафроновтун эдеринчи илеткели

Эштер депутаттар! Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Соведи 1954 чылда Күрүне бюджедин совет улустуң политиктиг болгаш күш-ажылчы идепкейиниң чаа күчүлүг көдүрлүүшкүнүнүң байдалында көрүп турар-дыр.

Бистиң чуртувустуң ажылчы чоннары Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың коммунизм тургузуушкунунуң оруу-биле бистиң чуртувустуң бурунгаар чайгылыш чок шимчээшкининче угланган политиказын амыдыралга боттандырары дээш улуг көдүрлүүшкүннүг демисежип турар.

Силерге көргүзүп чугаалажыры болгаш бадыладыры-биле чазактың киирип келгени Күрүне бюджеди Совет күрүненің күчү-шыдалын болгаш бистиң Төрээн чуртувустуң айыыл чок чоруун улам быжыглаарын, ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйының чаа күчүлүг көдүрлүүшкүнүн болгаш совет улустуң чаагай байдалын үргүлчү бедидерин эргежок чугула акша-хөреңгилер-биле бүрүн хандырып турар.

1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң ниити хемчээли орулгалар талазы-биле 571,8 миллиард рубль түүнүг болгаш чарыгдалдар талазы-биле 562,7 миллиард рубль түүнүг болуп турар ийикпе орулгалар чарыгдалдардан 9,1 миллиард рубль ажып турар.

Күрүне бюджединиң орулгаларының кирер кол дөзү болза, үзүктел чокка хөгжүп турар социалистиг ажыл-агый болур. Бо чылын бюджетке үлетпүрден, көдээ ажыл-агыйдан болгаш улус ажыл-агыйының өске-даа адырларындан кирер кирилделер 497 миллиард рубль чедер ийикпе, азы бүгү орулгаларның 86,9 хуузу болур. Эрткен чылга удур ол 36,6 миллиард рубльге өзер. Киирип алыр орулгаларның улуг нуруузун күрүне бүдүрүлгелериниң болгаш ажыл-агый организацияларының олча-ажыктарындан шилчидиишкиннерге улгаттырарын көрүп турар, ол чорук саң ажыл-агыйының бүдүрүлгезиниң калбарганының болгаш быжыкканының дугайын хереченлеп турар.

Социалистиг ажыл-агыйдан орулгалар үзүктел чок өзүп турда, бюджетке чондан акша-хөреңгилер кирилделери чыл келген тудум-на кызырлып турар. 1954 чылда чондан үндүрүглер бюджеттиң орулгаларының ниити түүнүнүң үүгле 8 хуузу болур. Чоннуң төлелгелериниң үргүлчү кудулап турары улустуң чаагай байдалын бедидер дугайында партияның болгаш чазактың үргүлчү сагыш салыышкынындан илереп турар.

Улус ажыл-агыйын акшаландырарынга чарыгдалдар 216,3 миллиард рубль түүнге көрдүнүп турар, а ажыл-агыйларның боттарының хуула акша-хөреңгилери-биле кады — 326,7 миллиард рубль түүнүг болур ийикпе, азы 1953 чылдың чижек түүнериндан 19,8 хуу өзер. Аар үлетпүрүнүң кол адырларынга капитал салыышкыннар бюджеттен 90 миллиард рубль ажыг түүнге көрдүнүп турар.

Бюджеттен болгаш база ажыл-агыйларның боттарының хууда курлавырлары-биле катай көдээ ажыл-агыйга күрүненің үндүрер чарыгдалдары 74,4 миллиард рубль болур болгаш эрткен чылдың чарыгдалдарындан 22,1 миллиард рубль ажып турар. Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алыр ажылдарның бо чылын көрдүнген улуг программазын күүседиринге эргежок чугула акша хөреңгилер чарыгдатынар.

Аъш-чем бараанналының болгаш калбак хереглеп бараанналының үлетпүрүнге капитал салыышкыны өзер. Ол сорулга 14 миллиард рубльди чарыгдаарын көрүп турар ийикпе эрткен чылдаазындан барык ийи катап хөй болур.

Социалистиг-культура хемчеглеринге чарыгдалдарга 141,3 миллиард түүнүг рубльди көрүп турар, ол болза, 1953 чылдаазындан барык 10 хуу ажыг болур.

Ынчангаш 1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджеди-биле ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга 357,6 миллиард рубльди ийикпе, азы бүгү акша-хөреңгилерниң 63,5 хуузун угландырып турар.

ССРЭ-ниң Камгалал министерствозунуң сметазынга акша төзевилелди 100,3 миллиард рубль түүнге доктааткан. Бюджетте оран камгалалынга чарыгдалдарның бот-деңзизи кудулап турар болгаш 1954 чылда 17,8 хуу болур. Ол болза, Совет Эвилелиниң чазааның быжыг туруштуу-биле чорудуп турары совет күрүненің чайгылыш чок тайбың политиказын тодаргайлап турар.

Күрүне эргелелиниң органнарын тударынга чарыгдалдар база-ла ол ышкаш эвээжеп турар.

1954 чылда эвилелдешкен республикаларның бюджеттери 119,5 миллиард рубль түүнге доктаатынган ийикпе, азы эрткен чылга удур 13 хуу улгаттыр көрдүнген. Совет Эвилелиниң республикаларының ажыл-агыйын болгаш культуразын улам көдүрер дугайында партияның болгаш чазактың үргүлчү сагыш салыышкыны эвилелдешкен республикаларның бюджеттериниң өзүлдезинде илереп турар.

1953 чылда эвилелдешкен республикалар улус ажыл-агыйын болгаш социалистиг культураны хөгжүдеринге чаа-чаа улуг чедиишкиннерни чедип алган. Совет күрүненің күчүшыдалдыының болгаш тиилетирбес күжүнүң үндезини—бистиң чуртувуста улустарның найыралы улам быжыккан. Эвилелдешкен республикаларның чедиишкиннери болгаш хөгжүлдези, улустарның найыралының быжыгып турары—Совет Эвилелиниң улустарын акы-дуңма чаңгыс өг-бүлеге сырый каттыштырган Коммунистиг партияның шылгарангай национал политиказының түүнели.

Эштер депутаттар! Бюджет комиссиязы 1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджедин орулгалар болгаш чарыгдалдар талазы-биле өөренип көрген болгаш ук бюджетти улус ажыл-агыйының планнары-биле база социалистиг үлетпүрну улам ыңай хөгжүдер дугайында партияның болгаш чазактың директиваларынга дүүштүр шын тургускан деп чүвени санап тур. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң сентябрь болгаш февраль-март Пленумнарынга эш Н. С. Хрущевтуң илеткелдериниң талазы-биле хүлээп алган доктаалдарында көрдүнген хемчеглерге чарыгдалдар бюджетте долузу-биле өөренип көрдүнген. Ол ышкаш чылда чонга 20 миллиард рубль ажыкты хандырып турар чаа, дайын сөөлүндеги чылдарның иштинде сан талазы-биле чедиги—массалыг хереглелдің бараанналарынга күрүненің үүрмектеп садар өртектерин чиигеткени база өөренип көрдүнген.

Күрүне бюджединиң орулгаларының болгаш чарыгдалдарының материалдарын хынап көргенинің, санажылгаларны тодаргайлап көргенинің түүнелинде бюджет комиссиязы силерге көрдүрери-биле бюджетке чамдык чазалгалар дугайында мооң адаанда саналын киирип тур. Орулгаларны 759,5 миллион рубль өстүрерин саналдап турар, ооң иштинде: саарылгадан үндүрүгге—57 миллион рубль, кирилделерден шилчидиишкиннерге—190,5 миллион рубль, чыылдалар болгаш янзы-бүрү үндүрүг эвес орулгаларга—12 миллион рубльди болгаш ажаалга кассаларының киирип ап турары күрүне чээшкиннеринге 500 миллион рубльди. Күрүне чээшкиннериниң талазы-биле чазалганы киирип турар ужуру болза, бистиң чуртувуста улустуң чаагай байдалының чайгылыш чок бедидер турарының херечизи болур чоннуң ажаалга кассаларында үзүктел чок улам өзүп турар салыышкыннарын барымдаалап көрген.

ССРЭ-ниң мурнунда турган Көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер министерствозун ийи министерстволар кылдыр чарып тургусканы-биле холбаштыр оларның орулгаларының болгаш чарыгдалдарының балансазын тодаргайлап көргени-биле Белеткелдер министерствозун акшаландырарын 36,7 миллион рубльге эвээжедир болгаш ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунуң акшаландырыышкынын ол түүнге улгаттырар деп саналды киирип турар. Оон аңгыда эвилелдешкен республикаларның бюджеттеринге акшаландырыышкынны 108 миллион рубль улгаттырарын саналдап турар, ооң иштинде: Узбек ССР-ниң улус өөредилгезинге болгаш культура-чырыдыышкын ажылдарынга—8 миллион рубльди, Азербайджан ССР-ге —7 миллион рубльди, Молдав ССР-ге—10 миллион рубльди, Киргиз ССР-ге—4 миллион рубльди, Таджик ССР-ге—9 миллион рубльди, Армян ССР-ге—3 миллион рубльди. Қадык камгалалынга Узбек ССР-ге—13 миллион рубльди, Азербайджан ССР-ге—3 миллион рубльди, чер-чер Советтериниң чуртталга фондузунуң капитал септелгезинге—Белорус ССР-ниң талазы-биле 15 миллион рубльди, Узбек ССР-ге—21 миллион рубльди, Таджик ССР-ге—3 миллион рубльди, Армян ССР-ге—1 миллион рубльди, Қазах ССР-ниң талазы-биле оруктар септээринге болгаш ону ажаап тударынга—12 миллион рубльди.

Чазалгаларны өөренип көрбүшаан, 1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджедин орулгалар талазы-биле — 572542,3 миллион рубль түүнүг болгаш чарыгдалдар талазы-биле — 562801,9 миллион рубль түүнүг ийикпе орулгалары чарыгдалдардан 9740,4 миллион рубль артып турар кылдыр бадылаарын бюджет комиссиязы саналдап тур.

Эштер депутаттар! Улус ажыл-агыйының планын болгаш 1954 чылда Күрүне бюджедин чедиишкинниг күүседиринге ажыл-агыйда бар турар иштики курлавырларны долузу-биле ажыглаары, социалистиг ажыл-агыйның бүгү адырларынга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн үзүктел чок бедидери чугула.

Эрткен чылын үлетпүрде күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 1952 чылга деңнээрге 6 хуу өскен. Ындыг болзадаа, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң планын элээн хөй министерстволар долдур күүседтейн барган. Чамдык министерстволар продукциязының бот-үнезин чиигедириниң талазы-биле онаалгаларны база чедир күүседтпээн. Бо чугула көргүзүглериниң талазы-биле ССРЭ-ниң Тудуг материалдар үлетпүрүнүң министерствозу хожудап турар. Ол министерствонуң бүдүрүлгелери 1953 чылда күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң талазы-биле даалгаларның 45 хуузун болгаш продукцияның бот-үнезин чиигедириниң талазы-биле даалгаларның 56 хуузун күүседтпээн. Дыка хөй заводтар бир дески эвес ажылдап турган болгаш продукцияның кол нуруузун айның төнчүзүнде бүдүрүп үндүрүп турган. Үрей кылыышкындан продукцияның чидирии 53 миллион рубль турган болгаш бүдүрүлгечи эвес чарыгдалдар—72 миллион рубль болган. Ооң түүнелинде продукцияның бот-үнези 258 миллион рубльге аартаар чорукту болдурган.

ССРЭ-ниң Ыяш болгаш саазын үлетпүрүнүң министерствозу эрткен чылын бүдүрүлге планын болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң база продукцияның бот-үнезин чиигедириниң талазы-биле онаалгаларны күүседип шыдаваан. Министерствонуң ыяш-белеткел бүдүрүлгелери болгаш фабрика-завод үлетпүрү бо чылдың бирги кварталында база багай ажылдаан. Ол чорук, ыяш үлетпүрүнүң ажылын эде тургузарының ажылдары ам-даа оожум боттанып турарын херечилеп турар. Бүдүрүлгениң чаартыкчыларының болгаш мурнакчы бүдүрүлгелерниң дуржулгазын министерство четпес нептередип турар, а ооң системазында эки көргүзүглүг бүдүрүлгелер эвээш эвес, чижээ, «Комилес» комбинаттың Койгородскийде ыяш ажыл-агыйы 1953 чылда ыяш сөөртүп дажыглаарының планын 103 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң планын 120 хуу күүседип, продукцияның бот-үнезин 9,9 хуу чиигеткен болгаш плаандан ажыр 681 муң рубль камналганы берген. ССРЭ-ниң Ыяш болгаш саазын үлетпүрүнүң министерствозу улус ажыл-агыйынга аажок чугула ужур-дузалыг ыяш-белеткел үлетпүрүнүң чыдып каан турар чоруун узуткаар дугайында партияның болгаш чазактың директиваларын дүрген күүседирин хандырары чугула.

Бистиң чуртувуста улуг капитал тудугларны чорудуп турар. Күрүне аңаа хөй акша-хөреңгини үндүрүп берип турар болгаш оларны камналгалыг ажыглаарын, тудугнуң үнезин үргүлчү чиигедирин негеп турар. Ол негелдени хөй-хөй тудуг организациялары күүседтпейн турар. Механизмнерни ам-даа багай ажыглап, тудуг материалдарын чурум чок чарыгдап турар, капсырылга чарыгдалдары дыка улуг. Тудугнуң бот-үнезин чиигедириниң онаалгалары 1953 чылда күүсетинмээн, а чамдык таварылгаларда харын тудуг ажылдарының үнезин аартадып турар.

Хөмүр даш шахталарының болгаш тудуг материалдар үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң тудуунга дыка хөй акша-хөреңги ажыр чарыгдатынган, ол чорук тудугнуң үнезин ССРЭ-ниң Хөмүр даш үлетпүрүнүң министерствозунга 6,7 хуу, Тудуг материалдар үлетпүрүнүң министерствозунга 6,6 хуу аартадырынга чедирген.

ССРЭ-ниң Тудуг министерствозунуң тудуг организацияларының хөй нуруузу тудуг-монтаж ажылдарының үлетпүр база чуртталга тудуг объектилерин ажылдадып киирериниң планнарын, тудугнуң бот-үнезин чиигедириниң онаалгаларын күүседтпээн.

Хөй-хөй бүдүрүлгелерниң болгаш организацияларның удуртукчулары продукцияның бот-үнезин болгаш тудугнуң үнезин чиигедиринче ам-даа чогуур кичээнгейни салбайн турарын бо фактылар көргүзүп турар.

Сорулга болза, продукцияның бот-үнезиниң айтырыгларын чугулага көрбес чоруктарны чок кылыры, бот-үнени үргүлчү чиигедирин хандыраары болгаш бүдүрүлге бүрүзүнүң орулгалыг ажылдаарын чедип алыры болур деп ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешки сессиязынга эш Г. М. Маленков чугаалаан. Министерстволар, ажыл-агый организациялары болгаш бүдүрүлгелер ол айтыышкынны ылаптыг күүседир ужурлуг.

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак аар индустрияның улам ыңайгы өзүлдезинге үндезилээш чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүнүң бүгү адырларынга бүдүрүлге күчүлерин кыска хуусаа иштинде дыка улгаттырар деп сорулганы салган.

1953 чылда бистиң чуртувуста чонга бараанналр бүдүрүп үндүрериниң талазы-биле күрүненің 300 хире чаа үлетпүр бүдүрүлгелерин ажылдадып киирген. Ынчалзажок капитал тудугнуң планын Аъш-чем бараанналр үлетпүрүнүң министерствозу 15,3 хуу болгаш Калбак хереглелдің бараанналр үлетпүрүнүң министерствозу 9,6 хуу чедир күүсетпейн барган.

Қалбак хереглелдің бараанналрынга чоннуң өзүп турар негелдезин улам долу хандырар төлээде ол министерстволар 1954 чылда тудуглар планын күүседир болгаш чаа бүдүрүлгелерни чогуур өйүнде ажылдадып киирерин хандырар дээш бүгү хемчеглерни алыр ужурлуг.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешки сессиязынга Хөмүр даш үлетпүрүнүң министерствозу 1952 чылда чаа чуртталга бажыңнарын, эмнелгелерни болгаш уруглар яслилерин ажыглалга киирерин саададып турарын демдеглээн. 1953 чылда ол министерствонуң бүдүрүлгелери чуртталга шөлүн ажыглалга киирериниң планын үүгле 92 хуу, уруглар яслилерин—60 хуу, эмнелге черлериниң, уруглар садтарының болгаш пионер лагерьлериниң тудуунуң планын 72 хуу күүсеткен.

Хөмүр даш үлетпүрүнүң министри эш Засядько болгаш Совхозтар министри эш Қозлов культура-амыдыралдың тудугларын күштелдирер дугайында хемчеглерни алыр хүлээлгелиглер.

Бистиң чуртувуста совет садыг чедиишкинниг хөгжүп турар. Чонга бараанналр садары эрткен чылын өскен, ооң-биле кады эки сорттарның болгаш бедик шынарлыг бараанналрны садары өскен. 1952 чылга деңнээрге садыг организацияларында саарылга артыышкыннары эвээжээн. Ынчалзажок оларны чиигедириниң планын чер-черниң дыка хөй садыг организациялары күүсетпээн.

Саарылга артыкшылдарының амдаа бедик болуп турар чылдагаанналының бирээзи болза, бараанналрны сөөртүп ап турарында бар улуг четпестер болур. Бараанналрны магазиннерже шуут чорудуп бээриниң улуу, харын оларны садыг организацияларының складтарынче үдүрүп чорудуп турар чоруктар кайы хөй. Бараанналрны хереглеп турар черлеринге чедир сөөртпейн, орук ара артык дажыглаашкыннарны болдуруп турар, ол чорук транспортту база иштеп турар.

Садыг организацияларының ажылдакчылары ол четпестерни чайладыр хүлээлгелиг. Олар хереглекчилериниң негелдезин эки өөренип көөр болгаш хандырар, янзы-бүрү ассортиментиниң болгаш бедик шынарның бараанналрын бүдүрүп үндүрерин улгаттырар сорулга-биле бараан берикчилеринге шыңгыы негелделерни салыр ужурлуг.

Совет садыгны улам ыңай калбартыр, совет хереглекчиниң негелдезин хандырарын экижидер төлээде, черчер Советтериниң күүсекчи комитеттери садыг организацияларынга бүгү таланың дузаламчызын көргүзер ужурлуг.

Орук харылзаа министерствозунуң дыка хөй демир оруктары, тудуг организациялары болгаш үлетпүр бүдүрүлгелери 1953 чылда улус ажыл-агыйының планын күүсетпээн, ооң түүнелинде күрүне бюджеди кирилделерден 760 миллион рубльди чедир албаан.

Далай болгаш хем флодунуң министерствозу бюджет мурнунга бодунуң хүлээлгезин 244 миллион рубль чедир күүсетпээн. Сөөртүлгениң бот-үнезиниң аартааны-биле болгаш бүдүрүлгечи эвес чарыгдалдарның хараазы-биле чамдык пароход ажыл-агыйлары каражаларлыг болган. Министерство далай болгаш хем флодун багай ажыглап, судноларның анаа турар чоруктарын болдуруп, септелгеге оларны үр үеде саададып тудуп турар, ол чорук күрүненің акша-хөреңгизин артыкка чарыгдаарынга чедирип турар. Саң-хөөнүң чуруму министерствонуң бодунда безин сагытынмайн турар деп чүвени демдеглээри чугула. 1953 чылда министерство төп аппарадты тударының сметазын 1284 муң рубль ажырган. Артык чарыгдалдарны дуглаары-биле бодунуң чагыргазының адаанда бүдүрүлгелериниң акша-хөреңгизин уштуп ап турган. Шак ындыг практика болза, чагыртып турар организацияларга багай үлегер болур.

Хожудап турар бүдүрүлгелериниң ажылын экижидер болгаш күрүненің акша-хөреңгизин чарыгдаарының чурумун шыңгыы сагып боттандырар талазы-биле Далай болгаш хем флодунуң министри эш Шашков хемчег алыр херек деп бюджет комиссиязы санап тур.

Улус ажыл-агыйын улам ыңай хөгжүдеринге хөй түүнүг акша-хөреңгини дөзевилеп турары-биле кады күрүне бюджеди социал-культура хемчегленинге база улуг түүнүг акша-хөреңгини үндүрүп берип турар. Оларның хөй кезии эвилелдешкен республикаларның бюджеттеринде кирген.

Улус өөредилгезинге, кадык камгалалынга болгаш өске-даа социал-культура хемчеглеринге акша-хөреңгини эвилелдешкен республикаларның хөй нуруузу 1952 чылдаазындан дээре ажыглаанын бюджет комиссиязы сеткил ханыышкын-биле демдеглеп тур. Ындыг болза-даа Туркмен болгаш Таджик республикаларда уругларның албан черлериниң четкизинде бүгү-ниити өөредилгезиниң школаларын калбартырының планын күүсетпээни-биле ол акша-хөреңгилер багай ажыглатынган. Туркмен ССР-ниң Министрлер Чөвүлели болгаш Таджик ССР-ниң Министрлер Чөвүлели школаларга үндүрүп берип турар акша-хөреңгилерни кан чылдарның дургузунда долу ажылавайн турарын чугаалаар херек. Бо чылды сөөлзүредир улуг хоорайларга чеди чыл өөредилгезинден бүгү-ниитиниң ыяавыла ортумак өөредилгезинче шилчиирин боттандырар болгаш дараазының беш чылында бүгү-ниитиниң ортумак өөредилгезинче шилчииринге белеткелди боттандырар деп сорулганы партия болгаш чазак салып турар бо үеде шак ындыг байдал-биле эптежип болбас.

Күрүне аппарадының бүгү адырларының ажылын шиитпирлин-биле экижидерин болгаш оларны тударынга үндүрүп турар чарыгдалдарны кызырарын партия болгаш чазак негеп турар. Ындыг турбуже чамдык организацияларның талазынган бо айтырыгже эргежок чугула кичээнгейни салбайн турар. Албан черлериниң структуразында болгаш штаттарында артыкшылдар ам-даа бар. Чижээ, ССРЭ-ниң Тудуг министерствозунда 514 үүрмек структуралыг салбырлар бар, ооң иштинде бирдеңерт кижи чедир ажылдакчыларлыг 194 килдистер болгаш секторлар бар. Киргиз ССР-ниң Культура министерствозунуң штадында 37 эргелелдер болгаш килдистер начальниктери, 62 канцеляр болгаш чарылга персоналдары (ооң иштинде 10 чиик машиналар чолаачылары) бадылатынган болгаш үүгле 37 тускай эртемниглер көрдүнген. Киргиз ССР-ниң Министрлер Чөвүлели чарыгдалдарга артыкшылдарны болдуруп турган, республиканың бюджединиң орулгалыг кезинин күүседирин ам ийи чылдың дургузунда хандырып шыдавайн турарын демдеглээр херек.

Саң министри эш Зверевтиң илеткелинде көргүскен фактылар болгаш бюджет комиссиязының кылган сагындырыглары болза, дыка хөй бүдүрүлгелериниң болгаш организацияларның саң ажыл-чорудулгазында ам-даа дыка улуг четпестерниң барын көргүзүп турар. Ол чорук ажыл-агый планнарын күүседири болгаш камналга чурумун сагыыры дээш контрольду дынзыдарын саң болгаш кредит албан черлеринге хүлээдип турар.

Ведомствонуң иштики саң контролю бо херекке чугула рольдуг. Ындыг турбуже чамдык министерстволарда ол контроль четпес боттанып, чамдык таварылгаларда ёзу барымдаалатынып чорутунуп турар, бүдүрүлгелерге болгаш организацияларга чыл бүрүде документалдыг ревизияларны чорудар дугайында чазактың доктаалы күүсетинмейн турар, чижээ, ССРЭ-ниң Харылзаа министерствозу 1953 чылда бодунуң чагыргазында 1469 бүдүрүлгелерге ревизияларны чоруткан. Ревизияларның материалдарын дыка үр үениң иштинде ажылдап көрбейн турар. ССРЭ-ниң Нефть үлетпүрүнүң министерствозу 20 бүдүрүлгелерге ревизиялар чоруткаш, ол дугайында 2—3 айлар эрткен соонда шиитпир хүлээп алган, а өске дөрт бүдүрүлгелерге чоруткан ревизияларының болган үезин 3—4 айлар эрткен соонда ам кээп шиитпир хүлээп алган. Контрольду шак ынчаар тургузар чорук эки түүнелдерни бербези черле тодаргай. Ведомство иштиниң саң-контролюн экижидер талазы-биле министерстволар хемчег алыр ужурлуг.

Эштер депутаттар! 1954 чылда ССР Эвилелиниң Күрүне бюджеди совет улустуң амыдыралчы эргежыктарын харыылап турар. Орулгаларның чогуур өйүнде долузу-биле кирерин хандырар, планда көрдүнген хемчеглер ёзугаар бүдүрүлгелерни чогуур өйүнде акшаландырар болгаш күрүненің акша-хөреңгизин чарыгдаарынга камналганын шыңгыы чурумун сагыыр дээш бүгү хемчеглерни алыры эргежок чугула.

Күрүне бюджедин чедиишкинниг күүседиринге бисте бүгү аргалар бар. Чурттуң мурнунга партияның болгаш чазактың салган аажок улуг сорулгаларынга сорук кирген совет улус ынак Төрээн чуртунуң чаагай чоруунга улам кызымак ажылдап бараан болур деп патриотчу чүткүл-биле хаара туттунган.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың удуртулгазы-биле бистиң улус бодунуң мурнунда турар сорулгаларын чедиишкинниг күүседир болгаш коммунизм тургузуушкунунуң хереенге чаа кайгамчыктыг тиилелгелерни чедип алыр.

(Адыш часкаашкыны).

ССР Эвилелиниң Дээди Совединиң хуралы

1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджедининиң дугайында

Эвилелдин Совединин бюджет комиссиязынын даргазы И. С. Сениннин эдеринчи илеткели

Эштер депутаттар! ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешки сессиязынын соонда эрткен үенин дургузунда бистиң чуртувустуң улустары Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың удуртулгазы-биле ажылагый болгаш культура тургузуушкунунуң бүгү адырларынга чаа-чаа чедиишкиннерни чедип алган. Социалистиг индустрияның үндезиннериниң үндезини болур аар үлетпүр эрткен чылын чедиишкинниг хөгжээн. Бешки беш чыл планының үшкү чылының онаалгаларын күүсеткениниң түңнелинде 1953 чылда бүгү үлетпүр продукциязының хемчээли дайын мурнунуң 1940 чылдың деңнелин ийи чартык катап ашкан. ССРЭ-ниң национал орулгазы ол-ла үениң дургузунда ийи ажыг катап өскен.

Улус ажыл-агыйының өзүлдезинге үндезилээш ажылчы чоннарның материалдыг болгаш культурлуг деңнелин улам ыңай көдүреринге база дыка чедиишкиннер чедип алдынган. Ажылчыннарның болгаш албан хаакчыларның ажыл төлевири өскен, колхозчуларның орулгазы улгаткан.

Бистиң Төрээн чуртувустуң ажылчы чоннары аар үлетпүрүңү күчүлүг көдүрлүүшкүүн база аңаа үндезилээш — улус ажыл-агыйының бүгү адырларының хөгжүлдезин, социалистиг күрүненің күчү-шыдалының улам ыңайгы өзүлдезин болгаш ооң камгаланыр аргазын быжыглаарын хандырып турар Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың ажылдап кылганы политиканы амыдыралга боттандырарынче боттарының бүгү күштерин болгаш чогаадыкчы энергиязын салып турар.

Партияның болгаш чазактың салган сорулгаларын боттандырарының талазы-биле хемчеглер Дээди Советке бадыладыры-биле ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң киирип келгени 1954 чылда Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Күрүне бюджедининиң төлевилелинде долузу-биле илереп турар.

1954 чылда Күрүне бюджеди улус ажыл-агый планыңа шуут дүгжүп турар болгаш үлетпүрүңү, транспорттуң, көдээ ажыл-агыйның, социалистиг культураның бүгү адырларының улам ыңайгы хөгжүлдезинге, чурттуң камгаланыр аргазын улам ыңай быжыглаарынга, совет кижилериң амыдыралының материалдыг болгаш культурлуг деннелин бедиринге эргежок чугула дөзевилелди көрүп турар.

Улус ажыл-агыйының хөгжүлдезинге күрүне бюджедининиң болгаш бүдүрүлгелериниң хууда акша-хөреңгилериниң үлүүнден 7 миллиард рубль азы 1953 чылга бодааарга 19,8 хуу хөй акша-хөреңги салдынар. Ол түңнерден улуг акшаландырыышкыннар аар үлетпүрүңү улам ыңайгы хөгжүлдезинге: металлургия, энергетика, хөмүр даш үлетпүрүңү, машина тудуушкунунуң болгаш аар үлетпүрүңү өске-даа адырларының хөгжүлдезинге тускайлатынар.

1954 чылда аар үлетпүрге капитал салыышкыны эрткен чылга удур 12,5 хуу өзер болгаш 90 миллиард рубль болур. Аар үлетпүрүңү хөгжүлдезинге акшаландырыышкынның өзүлдези хөмүр даш, нефть тывыжының, шой, кан, прокат, электроэнергия, дериглер болгаш продукцияның өске-даа хевирлериниң бүдүрүлгезиниң улам ыңайгы көвүдээрин хандырып турар.

Партияның болгаш чазактың салган сорулгаларын чоокку ийи—үш чылда улустуң хереглел үүлдериниң бүдүрүлгезин улуу-биле улгаттырарын чедип алыры-биле дүүштүр көдээ ажыл-агыйны, чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүн акшаландырарынче угланган акша-хөреңгилерни дыка улгаттырарын бюджетте көрүп турар.

1954 чылда көдээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдеринге акшаландырыышкын эрткен чылдың деңнелинден 42,2 хуу өзер база СЭКП ТК-ның сентябрь болгаш февраль-март Пленумнарының шиитпирлериниң, көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларын күштүг көдүрериниң, тараа, ногаалар, техниктиг культуралар болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир, кур болгаш курукан черлерни шингээдип алының дугайында партияның болгаш чазактың докталдарында баш дур көрдүнген хемчеглерни боттандырарынче угланып турар.

Улустуң хереглел барааннарын үрүп турар бүдүрүлгелериниң тушкунунга Күрүне бюджедин ёзу- 14 миллиард ажыг рубль кирер, болза, 1953 чылдың чарыгдалда- барык-ла ийи катап ажып ту-

4 чылда чуртталга тудуунга еттен болгаш өске-даа күрүне хөреңгилеринден 1953 чылдың миллиард рублинге удур 25,5 иард рубль тускайлатынып ту-

иал-культура хемчеглериниң акшаландырыышкынынга бюджет ёзугаар 141,3 миллиард рубльди көрген, азы 1953 чылга деңнээргe барык-ла 10 хуу хөй болур. Чырыдыышкынга, кадык камгалалынга, социал хандырылгага чарыгдалдарның үргүлчү өзүлдези болза, улустуң чаагай чоруунуң дугайында, совет кижилериң культурлуг деңнелин чайгылыш чок бедидериниң дугайында партияның болгаш чазактың үргүлчү сагыш салыышкынының чайыннанчак илерээшкини болур.

1954 чылда Күрүне бюджеди болза, бистиң чуртувустуң камгаланыр күчү-шыдалын улам ыңай быжыглаарын долузу-биле хандырып турар акша-хөреңгилерни көрүп турар. Ооң-биле кады бо чылын камгалалга акшаландырыышкын бюджетиң бүгү чарыгдалының 17,8 хуузу болуп турар.

Совет Эвилелиниң бюджеди болза, улус ажыл-агыйын хөгжүдеринче база ажылчы чоннарның амыдырал деңнелин бедиринче, оларның материалдыг болгаш культурлуг хереглелдерин хандырарынче, улустарның болгаш күрүнелериниң аразынга найыралдыг харылзааларны быжыглаарынче болгаш хөгжүдеринче угланган совет күрүненің политиказын көргүзүп турар тайбың тургузуушкуннуң бюджеди болур деп үүвени маңаа киирген чурагайлар бүзүрелдни-биле херечилеп турар.

1954 чылда Күрүне бюджединиң кол орулгалары эрткен чылдардагызы-биле бир дөмей, социалистиг бүдүрүлгелерден болгаш организациялардан киирип алыышкыннар болур. Ол орулгалар улгадып турар болгаш чондан тырттар үндүрүглерден киирип алыышкыннар үүгле 8 хуу болуп база эрткен чылга удур чиигеп турда, ол 86,9 хуу болуп турар.

Бюджет комиссиязы ССРЭ-ниң Күрүне бюджедин, орулгаларның болгаш чарыгдалдарның балансаларын база министерстволарның, ведомстволарның сметаларын, а ол ышкаш эвилелдешкен республикаларның бюджеттерин көрген болгаш Эвилелдин Совединге көөрү-биле саналды—1954 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджедин ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң дараазында эдилгелер-биле хүлээп алганы түңнерге бадылаарын киирип тур.

Бюджеттиң орулгаларын 759,5 миллион рубльге көвүдедир, ооң иштинде:

саарылга үндүрүүнүң талазы-биле—57,0 миллион рубльге.

ажыл-агый организацияларының олча-ажыктарындан шилчидиишкиннерни ёзугаар—190,5 миллион рубльге.

ажаалга кассаларының садып ап турары күрүне чээшкиннериниң талазы-биле —500,0 миллион рубльге.

өске орулгаларның талазы-биле—12,0 миллион рубльге.

Саарылгадан үндүрүгүнүң талазыбиле эдилгени ССРЭ-ниң Аъш-чем барааннар үлетпүрүңү министерствозунда бүдүрүп турар продукцияны сайгарарының планын улгаттырарынга тывылган аргалар-биле холбаштыр саналдап турар.

Олча-ажыктардан шилчидиишкиннериниң талазы-биле эдилгени ССРЭ-ниң Күрбанкызынга 100 миллион рубльдиң болгаш Күрстрахка—90,5 миллион рубльдиң санаашкыннарын тодаратканы-биле холбаштыр киирер..

ССРЭ-ниң Белеткелдер министерствозунга капитал ажылдарга акшаландырыышкынны 36,7 миллион рубль эвээжедириниң база ол-ла түнге акшаландырыышкынны ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунга улгаттырып бээриниң санаашкыннарын тодарадырының чурумун ол ышкаш болдунуп болур деп бюджет комиссиязы санап тур.

Бюджет комиссиязы болза, немелде акша-хөреңгилерни үндүрүп бээриниң дугайында чамдык эвилелдешкен республикаларның дилеглерин ол ышкаш көрген болгаш эвилелдешкен республикаларның бюджеттериниң талазы-биле акшаландырыышкынны 108 миллион рубль чедир улгаттырарының саналын киирип тур, ооң иштинде:

Узбек ССР-ниң улус өөредилгезинге болгаш культура-чырыдыышкын ажылынга—8 миллион рубль, Азербайджан ССР—7 миллион рубль, Молдав ССР—10 миллион рубль, Киргиз ССР —4 миллион рубль, Таджик ССР—9 миллион рубль, Армян ССР —3 миллион рубль,

кадык-камгалалынга: Узбек ССР—13 миллион рубль, Азербайджан ССР—3 миллион рубль, чер-чер Советтериниң чуртталга фондузунуң септелгезинге: Белорус ССР—15 миллион рубль, Узбек ССР—20 миллион рубль, Таджик ССР—3 миллион рубль, Армян ССР—1 миллион рубль, оруктар септелгезинге болгаш кылырынга: Казах ССР—12 миллион рубль.

Бюджет комиссиязының киргени эдилгелер ССРЭ-ниң Күрүне бюджедин орулгалар талазы-биле 759,5 миллион рубль база чарыгдалдар талазы-биле—108 миллион рубль улгаттырып турар. 651,5 миллион рубль түңнүг немей тывылган күр хөреңгилерни Күрүне бюджединиң чарыгдалдарын орулгаларның ашкан турарынче угландырарын саналдаар.

Эштер депутаттар! 1954 чылда Күрүне бюджединиң чедиишкиннинг күүселдези улус ажыл-агыйының бүгү адырларының ажылдарын улам ыңай экижидерин, бүдүрүлге бүрүзүнге күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң, бот-үнезин чиигедириниң, продукцияның шынарын талазы-биле бүдүрүлге планын болгаш онаалгаларын күүседирин негеп турар-дыр. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн үргүлчү бедидер чорук болза, бистиң социалистиг Төрээн чуртувустуң улус ажыл-агыйын улам ыңай көдүрериниң чугула негелдези болур. Бистиң чуртувуста күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдези чаа күчүлүг техниканы нептерелдиринге, бүдүрүлге чорудулгаларын механизастаарынга болгаш электрижидеринге, ажылчыннарның күш-ажылын чиигедиринге, бүдүрүлгени эң эки организастаарынга үндезилээш боттанып турар.

Боттарының алдарлыг чаңчылдарынга шынчы бистиң Төрээн чуртувустуң найыслалы Москваның болгаш Москва областың мурнакчы бүдүрүлгелериниң ажылчы чоннары күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидери дээш, 1954 чылда күрүне планын бүгү болгаш шынар көргүзүглериниң талазы-биле долдур болгаш ажыр күүседир дээш бүгү улустуң шимчээшкининиң база катап эгелекчилери болганнар.

Ол патриотчу эгелээшкинни үлетпүр бүдүрүлгелериниң, тудугларының, транспорттуң, колхозтарның, совхозтарның болгаш машина-трактор станцияларының ажылчы чоннары калбаа-биле деткээн. Бистиң чуртувустуң хөй-хөй улуг бүдүрүлгелери күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң талазы-биле онаалганы 4 хуу ажыр күүседтеп, продукцияның бот-үнезин чиигеткени-биле пландан ажыр камналга 17 миллион хире рубль болган. Ол-ла министерствонуң Горькийде фрезер станоктар заводунга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң талазы-биле онаалга 106,2 хуу күүсетинген, продукцияның бот-үнезиниң чиигелдезиниң талазы-биле онаалда ажыр күүсетинген, ооң түңнелинде 4 миллион хире рубльдиң пландан ажыр чыылдазы алдынган.

Ынчалза-даа, элээн хөй бүдүрүлгелерде күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң планы машиналарны болгаш дериглерни багай ажыглап турарының, күш-ажылдың болгаш бүдүрүлгениң организастаашкынында четпестернин уржуктарындан ам-даа күүсетинмейн турарын чугаалаар херек. Чижээ, 1953 чылда ССРЭ-ниң Кара металлургия министерствозунуң бүдүрүлгелеринге күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң талазы-биле онаалда 99,3 хуу күүсетинген, ССРЭ-ниң Хөмүр даш үлетпүрүңү Министерствозунуң бүдүрүлгелеринге 97,2 хуу күүсетинген.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XIX съездизиниң бешки беш чыл планының талазы-биле директивалары продукцияның шынарын улам ыңай күштүг экижидерин негеп турар. Ынчалза-даа шынарны экижидер база продукцияның ассортиментизин калбартыр дээш демисел бистиң ажыл-агыйжыларывыстың кичээнгейниниң төвүнде чер болганда эвес түруп турар. Элээн хөй бүдүрүлгелерде технологтуг чурумнарны улуу-биле төрчүп-үреп турар черлер бар, шынар дээш техниктиг контрольду кошкак тургускан, куду сорттуг продукция бүдүрүп үндүрери ам-даа хөй 1953 чылдың ноябрьда Главобувьторгтуң базаларында идиктерниң шынарын хыыаанының үезинде Ереванның үшкү фабрикаының ажылдап кылганы идиктерниң—44,3 хуузу, Батуминиң фабриказынга—39 хуузу, Днепропетровскиниң № 9 фабриказынга—41,5 хуузу куду сорттарлыг болган болгаш үрелик черлерин эде кылыры-биле оларга дедир эгитинген.

Эки шынарлыг эвес продукцияны бүдүрүп үндүреринден күрүненің чидирии чүс-чүс миллион рубль болуп турар. Чүгле ССРЭ-ниң Калбак хереглел барааннар үлетпүрүңү министерствозунуң бүдүрүлгелеринге безин ол чидириглер 1953 чылдың дургузунда 74 миллион ажыг рубль болган.

1954 чылда продукцияның бот-үнезин улам ыңай чиигедирин көрүп турар. Ол чорук болза, камналганың чурумун сагыыр, бүдүрүлгениң чарыгдалдарын кудуладыр, бүдүрүлгелериниң орулгалыг чоруун бедидер дээш демиселди күштелдирерин ажыл-агый организацияларының удуртукчуларына хүлээдип турар. Ындыг болза-даа чамдык черлерде ол чугула айтырыгже чогуур кичээнгей салдынмайн турар. Чижээ, ССРЭ-ниң Тудуг материалдар үлетпүрүнүң продукция бүдүрер талазы-биле планны күүсетпээнинің база бүдүрүлгечи эвес чарыгдалдарны болдурганының түңнелинде продукцияның бот-үнези планда көрдүнген бот-үнеден 257,9 миллион рубль ашкан.

Онза улуг сорулгалар тудуг организацияларының мурнунда туруп турар. Оларның дыка хөйү тудуг планнарын күүсетпейн турар, тудуг ажылдарының шынарын бедидеринге, оларның бот-үнезин чиигедиринге бар аргаларны ажыглавайн турар. 1953 чылда тудуг-монтаж ажылдарының планын ССРЭ-ниң Аъш-чем барааннар үлетпүрүңү министерствозу 84,1 хуу, а күчү-шыдалдарны ажыглалга киирериниң планын—69,3 хуу күүсеткен. Ол министерствонуң тудуг планын күүсетпээн чоруу болза, тудуг-монтаж ажылдарын багай организастаанының, тудуг механизмнерин четпес ажыглаанының, тудугларны техниктиг документация-биле чогуур өйүнде хандырбаанының түңнелиниң элээн хөй чергези болур. Чигир үлетпүрү 1953 чылдың октябрь 1-де бүгү капитал салыышкынының хемчээлинің 23 хуузу болур тудуг объектилериниң төлевилел-смета документациязын хандырбаан.

ССРЭ-ниң Тудуг министерствозунуң хөй-хөй тудуг организациялары капитал ажылдарның планнарын багай күүседип турар. Хөй-хөй тудугларда ажылды багай организастаанының түңнелинде когаралдар, ажылдап кылыышкынның нормаларын күүсетпес база ажылчыннар ызырынмас чоруктар болгулаан. Тудугнуң үнезин чиигедириниң планда көрдүнгениниң орнунга ооң өртээ улгадыр чоруктарны болдурган.

Чамдык министерстволар тудугга чаңгыс-аай төлевилелдерни калбаа-биле ажыглаарының дугайында чогуур кичээнгейни салбайн турар. 1953 чылда үлетпүр тудугларының нигити хемчээлиниң үүгле 12 хуузу чаңгыс-аай төлевилелдерни боттандырган. Ылаңгыя калбак хереглелдиң үлетпүр барааннарының, химия үлетпүрүнүң болгаш машина тудуушкун министерстволарының тудугларына чаңгыс-аай төлевилелдерни дыка багай ажылдап кылган болгаш шиңгээткен.

Элээн хөй министерстволар эмнелгелер болгаш уруглар албан черлериниң тудуушкунун багай боттандырып турар. Эмнелгелер тудуушкунунуң планын күүсетпээн ССРЭ-ниң Тудуг материалдарының үлетпүрүнүң министерствозу эрткен чылын шүгүмчүлетирген. Бо министерство 1953 чылда эмнелге албан черлериниң тудуушкунунуң планын база үүгле 66,5 хуу күүсеткен. ССРЭ-ниң Металлургия үлетпүрүнүң эргиде министерствозу база ол албан черлериниң тудуушкунун хандырбаан болгаш 1953 чылда тудуг программазын 69,7 хуу күүсеткен. ССРЭ-ниң Кадык камгалал министерствозу болгаш ооң чер-чер органнары эмнелге албан черлериниң тудуушкунунуң чоруп турарының чогуур контролюн ам-даа боттандырбайн турар.

Хөй-хөй ажыл-агый удуртукчулары чуртталга тудуушкунунче чогуур кичээнгейни салбайн турарлар. ССРЭ-ниң Нефти үлетпүрүнүң министерствозу 1953 чылда 170 муң дөрбелчин метр чуртталга шөлүн ажыглалга киирериниң планын күүсетпээн. ССРЭ-ниң Калбак хереглел барааннарының үлетпүрүнүң министерствозу чуртталга шөлүн ажыглалга киирериниң планын үүгле 85,3 хуу күүсеткен.

Министерстволарның болгаш бүдүрүлгелериниң удуртукчулары чуртталга тудуушкунунуң хожудаашкынын узуткаар дээш бүгү хемчеглерни алыр хүлээлгелиг.

ССРЭ-ниң Далай болгаш хем флодунуң министерствозунуң ажылынга 1953 чылда улуг четпестер турган. Элээн хөй пароходтар сөөртүлгелер планын күүсетпээн, бассейнерниң элээн хөй кезии флоттуң үр үениң иштинде анаа туруушкунун болдурган, хем порттарынга механизмнерни үүгле 27 хуу ажыглаан, боду чорбас судноларны чүүктер чедирилгезин дүргедедирин болгаш сөөртүлгелериниң бот-үнезин чиигедирин хандырып турар идишкинниң аргазы-биле шимчээшкинниң депшилгелиг аргазын шошкак нептереткен.

ССРЭ-ниң Далай болгаш хем флодунуң министерствозу база аңаа чагырткан хем пароходунуң черлери чүүктерни үзүктел чок шуштуруп чорударын өөренмейн турар, суг оруктарынга чүүк саарылгазын бедидериниң болгаш чүүктерни чедирерин дүргедедириниң хемчеглерин албайн турар. Ооң түңнелинде чүүк чорудукчулары элээн хөй таварылгаларда суг транспортун эвес, харын демир орук транспортун ажыглаарын күзеп турар. Чижээлээрге, Лысьвенскиниң металлургия заводу мурнунда Сталинградтың болгаш Астраханьның бүдүрүлгелеринче хөй хемчээлдиг калбак ак демирлерни болгаш цинктээн демирни Молотов портун дамчыштыр чорудуп турган. Ынчаарга чүүктерни өй-шаанда чедирбес болгаш баксырадыптар болганының ужурундан завод сөөлгү үениң иштинде суг оруунуң сөөртүлгелеринден ойталаан.

Флотту болгаш чүдүрер-дүжүрер ажылдарга механизмнерни бүрүн ажыглавас чорук 1953 чылда хөй-хөй пароход черлери бот-үне талазыбиле онаалгаларны күүсетпезинге чедирген болгаш каражалыг ажылдааннар. Далай болгаш хем флодунуң министерствозу пароход черлерин оперативтиг удуртурун күштелдирери болгаш хем флодунуң бүгү ажылдарын экижидерин хандырары эргежок чугула.

Эштер депутаттар! Күрүне аппарадының ажылын болгаш бүдүрүлгелерни, организацияларны база, албан черлерин удуртурунуң методтарын экижидериниң талазы-биле хемчеглерни партияның болгаш чазактың чорудуп турары билдингир болгай. Ынчалза-даа эргелелдиң херек чок звеноларын узуткаарының, саазын агыышкынын узуткаарының, дириг, оперативтиг удуртулганы күштелдирериниң эргежок чугула хемчеглерин албайн турар.

ССРЭ-ниң Хөмүр даш министерствозунуң Сталинский шахта тудуушун комбинады болгаш ооң трестериниң тус бүрүзү техниктиг хандырылганың тус-тузунда базаларлыг. Ол комбинаттың болгаш ооң трестериниң үүгле Сталино хоорайда безин 7 базалары бар, оон туржук оларның ийизи чаңгыс херим кажаа иштинде туруп турар.

Артык базаларның болгаш хандырыла организацияларының бар чоруу материалдыг курлавырларның үүрмектелиишкининге, административ-эргелелдиң ажык чок немелде чарыгдалдарынга, хандырылганың үнезин аартадырынга чидирген.

Министерстволарның болгаш ведомстволарның дириг, тодаргай удуртулгазын хөй санныг директивалар, дужаалдар болгаш айтыышкыннар тургузары болгаш чорудары солуп турарының таварылгалары амдаа эвээш эвес. Чижээлээрге, «Станиславлеспром» деп ыяш белеткелиниң трестизи 1953 чылда эвилелдиң болгаш республиканың ыяш болгаш саазын үлетпүрүнүң министерстволарындан янзы-бүрү хевириң айтыышкыннарын, директиваларын 12 муң ажыгны алган, азы ортумаабиле хүнде-ле 40 янзы хире саазыннарны ап турган. Ынчаарга трест болунуң ээлчээнде леспромхозтарже база-ла ынча санныг саазыннарны чорудуп, ол сорулгаларга 220 муң ажыг рубльди чарыгдаан. Ынчалза-даа саазыннарның ол агыышкыны ажыл-агыйга дуза берип шыдаваан: 1953 чылда тудуг ыяжы сөөртүрүнүң планын болгаш чыылдалар талазыбиле онаалганы күүсетпээн.

Министерстволарның болгаш ведомстволарның чамдык удуртукчулары бүдүрүлгелерни дириг, оперативтиг удуртурун күштелдирер дугайында чазактың айтыышкынын боттарыныы-биле билип турарлар, ынчангаш эргелел аппарадын бүдүрүлгеже чоокшуладырының орнунга бүдүрүлгелериниң харыысалгалыг ажылдакчыларының чамдыызын министерстволарже кыйгыртырының оруунче кирип, оларны ажылдан үр үениң иштинде чардыктырып турар. ССРЭ-ниң Транспорт болгаш Аар машина тудуунуң министерствозунуң заводунуң директору эш Дубровскийни эрткен чылдың октябрьдан 1954 чылдың мартка чедир министерство беш удаа келдирген. Ол-ла Министерствонуң база бир өске заводунуң директору эш Орешкин Москвага 1954 чылдың бирги кварталында үш удаа чораан болгаш командировкага бүдүн чартык ай болган. 1954 чылдың бирги кварталында ССРЭ-ниң Камгалал үлетпүрүнүң министерствозунуң кыйгыртканын ёзугаар завод директору эш Шмелев Москавага 35 хүннер, ол-ла заводтуң план килдизиниң начальниги—30 хүннер болгаш техниктиг контроль килдизиниң начальниги—25 хүннер болган. **(Залга шимээн үнген).**

Министерстволарның удуртукчулары бюджет мурнунга хүлээлгелерин күүседириниң талазы-биле ажылды үүткүлдүг үргүлчүлээр, күрүненің акша-хөреңгилерин артыр чарыгдаар чоруктарны узуткаар, камналганың чурумун сагыыр ужурлуг.

1953 чылда чамдык министерстволар продукцияның бот-үнезин чиигедириниң талазы-биле онаалгалар чогуур контрольду боттандырбаан, ажыл-агыйга янзы-бүрү хевириң бүдүрүкчүлүг эвес чарыгдалдарын болгаш чидириглерин узуткаарының чогуур хемчеглерин албаан, ооң түңнелинде бүдүрүлге болгаш ажылагый организацияларының олча-ажыктарындан шилчидиишкиннер талазы-биле хөй түңнүг акша-хөреңгини бюджет чедир албаан деп үүвени бюджет комиссиязы демдеглеп турар. Чижээлээрге, ССРЭ-ниң Ыяш болгаш саазын үлетпүрүнүң министерствозу олча-ажыктардан шилчидиишкиннер талазы-биле планын үүгле 68 хуу, ССРЭ-ниң Хөмүр даш үлетпүрүнүң министерствозу—77 хуу күүсеткен.

Министерстволарның болгаш ведомстволарның удуртукчулары бүдүрүлге бүрүзүнге орулгалыг чорукту бедидери болгаш олча-ажыктар планын күүседири, 1954 чылда олча-ажыктардан шилчидиишкиннер талазы-биле доктаатынган төлелгелер бюджетке долдур болгаш өй-шаанда кирген турарын хандырар дээш бүгү чылдың дургузунда демисежир ужурлуг.

ССРЭ-ниң Сан министерствозу болгаш ооң чер-чер органнары продукцияның бот-үнезин чиигедириниң курлавырларын илередириниче, ажыл-агый органнарының орулгалыг чоруун бедиринче, ажыл-агый организацияларының болгаш бюджеттиг албайн черлериниң штат-смета сагыыга-чурумун сагыырынче ам-даа четчир кичээнгейни салбайн турарын демдеглээри эргежок чугула, үр хуусаалыг салыышкыннарның банкылары тудугнуң үнезин чиигедириниң талазы-биле онаалгаларның күүселдезин болгаш тудугларга ажыл-агыйның иштики курлавырларын ажыглаарының контролюн кошкак боттандырып турар. Бүдүрүлгелериниң болгаш ажыл-агый организацияларының экономиказынче хынылап киирин, бюджет мурнунга боттарының хүлээлгелерин күүседирин хандырарынче эргежок чугула хемчеглерни өй-шаанда алырын ССРЭ-ниң Сан министерствозунга болгаш ооң чер-чер органнарынга 1954 чылдың сан программазы хүлээдип турар.

Эштер депутаттар! Коммунистиг партияны болгаш Совет чазакты долгандыр сырый каттышкан бистиң чуртувустуң улустары социалистиг индустрияны улам ыңай хөгжүдериниң, көдээ ажыл-агыйны улуу-биле көдүрериниң, ажылчы чоннарның материалдыг чаагай байдалын болгаш культурлуг деннелин чайгылыш чокка бедидериниң кайгамчык улуг программазын амыдырада чедиишкиннинг боттандырып турар.

Ажылчыннар, колхозчу тараачыннар, совет интеллигенция боттарының чүткүлдүг күш-ажылы-биле социалистиг Төрээн чуртуңуң байлактарын көвүдедип, күчү-шыдалын быжыглап, бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарының хереэнге үнелеп четтинмес салыышкыны киирип турар.

Совет күрүненің күштериниң үнер дөзү болза, коммунистиг иниитилелди бүзүрелдиг тургузуп турар чаңгыс-аай өг-бүледе бистиң чуртувустуң бүгү улустарының найыралы болгаш акы-дуңмалышкы ёзузу болур. ССРЭ-ниң улустарының чаңгыс-эвиниң болгаш найыралының чырыткылыг илерели болза, амгы үеде бүгү улустуң байырлалы кылдыр демдеглетинип турар, Украинаның Россиябиле катап каттышканының 300 чыл ою болуп турар.

Бүдүрүлгелерде, тудугларда, колхозтарда ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга чаа-чаа чедиишкиннер дээш, 1954 чылда бүдүрүлге онаалгаларын долдур болгаш ажыр күүседири дээш социалистиг чарыш калбарган. 1954 чылда ССРЭ-ниң улус ажыл-агый планы болгаш Күрүне бюджеди чедиишкиннинг күүсетиннер болгаш ооң-биле кады бистиң чуртувус бодунуң коммунизмче оруктап буруңгаар чайгылыш чок шимчээшкининге чаа базымны кылыр дээрзинде чигзиннишкин чок. **(Адыш часкаашкыны).**

Үнелиг эгелээшкин

—Школаларны одалга-биле хандырар айтырыгның талазы-биле партияның ажык хуралын бо кежээ эрттирипсивиссе кандыгыл?—деп, Каа-Хемниң Ильинка көдээ Советтиң даргазы коммунист эш Берестов территориалдыг парторганизацияның секретары эш М. Молотковага санал киирген.

—Шын-дыр, аңаа калбак активти киириштирип, бүгү колхозчуларны чалаар-дыр, чугула айтырыг-ла болгай харын, деп эш Молоткова ол саналды изии-биле деткээн. Ажык хуралды 8 шакта школага эрттиреринiң чарың колхоз баштаар черниң кежигүннеринге, коммунистерге, комсомолчуларга, бүгү колхозчуларга дыңнадырын агитаторларга секретарь дагзы каапкан.

Хуралдың болур чери—школага чон чогуур шагында чыглып келген. Хуралга Ильинка школазының өөредилге эргелекчизи болгаш ында территориалдыг парторганизацияның секретары эш Молотковның илеткелин дыңнап, келир кыжын школаларга чеже кубометр одаар ыяш хереглетинерил, ооң белеткелин болгаш сөөртүлгезин часкы хову ажылдары-биле каспырлаштырбайн, ооң бетинде кандыг арга-биле дүрген организастаза чогуурул дээрзин ажыл-херекчи ёзу-биле чугаалажып турганнар.

—Даарта бүгү-ниитиниң воскреснигин эрттирери-биле аргаже үнер, аңаа суурнуң бүгү чурттакчыларын: колхозчуларны, интеллигентилерни, удуртукчуларны бүрүнү-биле киириштирер херек,—деп саналды колхозта парторганизацияның секретары эш Чимби берген. Хурал эш Чимбиниң саналын изии-биле деткээн.

Хуралдың киржикчилери эртен эрттирер воскреснике кижи бүрүзү хереклелдиг, белеткелдиг, таптыг-ла 8 шакта колхоз конторазынга чыглырын, хуралга келбээн улуска немей чарлап, дыңнадырын дугурушканнар. Апрель 24-те, эртенгиниң 8 шак четпейн турда, шефчилер колхоз конторазынче шуужуп турган. Оларның аразында: эмчилер, башкылар, харылзаачылар, радиотехниктер, коммунистер, комсомолчулар, колхозчу өг-бүле ээлери—кымнарны чок дээрил?!.

Шефчилер ийи—үш болуп алгаш, көдээ Советтиң даргазы эш Берестов, парторганизация секретарлары эштер Чимби, Молотковага баштаткаш, Соя аргазынче шуужуп үнүпкеннер. 8 шак 30 минутада Соя аргазында балды, хирээниң, ушкан ыяштарның дизирээн даажы, катыыткы, ыры-шоорнуң чаңгызы киткеп турган. Аргa иштинге ажыл шак ынчаар хайныып үнген.

Ол суурнуң бүгү чурттакчылары оларга хамаарылгалыг Ильинка, Маймазын школаларның келир өөредилге чылында хереглетинер одалга белеткелинче шак ынчаар кичээнгей салып турар.

Бүгү-ниитиниң ол воскресниги шынап-ла эки үре-түңнелди берген: Ильинка школазынга белеткезе чогуур 350 кубометр ыяшты 400 кубометр кылдыр, Маймазын школазынга 30 кубометр ыяшты (планда көрдүнгени ёзугаар) белеткээн, а дыка хөй колхозчулар, көдээ интеллигентилер оларның аразында комсомолчу алышкылар Бурнышевтер, коммунистер Иргит, Микова, трактористер Болдырев, Молотков мурнакчыларны «Колхозчу» деп хана солунга чыгыдып, кежээ суурнуң радио белдирин дамчыштыр чарлаан.

Чурукта: Қаа-Хем районда «Тиилелге» колхозтуң колхозчулары Т. Иргит-биле А. Микованың школага одаар ыяш белеткелинде ажылдап турары.

Чуруу Г. Сиротиннии, сөзү А. Богдановаными.

Колхозта библиотека

Чаа-Хөл районнуң Молотов аттыг колхозунуң суурунда библиотеканың (эргелекчизи эш М. Дензиваа) ажылы эки. Библиотеканың ном фондузу эрткен чылын 1032 турганындан бо чылын 2132 чедир, а номчукчулар саны 100 ажыг кижи турган болза, ам 246 кижи чедир өскен.

Библиотеканың номчулга залы таарымчалыг тургустунган: столдар, сандайлар-биле деритинген, чырык-биле хандыртынган. Көргүзүг полкалары политиктиг, көдээ ажылагыйның, чечен-чогаалдың литературалары-биле көрүштүг делгетинген. Колхозчу ажыл-ишчилерниң, суурнуң интеллигентилериниң, школачыларның номга негелделери, сонуургалы хүн-бүрү өзүп турар.

Номчукчуларның иштинден мурнакчы колхозчу 60 харлыг И. Сундуй, санакчы М. Сарыгбай, М. Чолдак-кара, өөреникчилер Х. Сайын-оол, М. Партизан эң-не хөй номнарны номчааннар. Библиотекада В. И. Ленинниң, И. В. Сталинның ажыл-чорудулгазынга тураскааткан тускай булуң база бар, ында хөй-хөй чуруктарны шевергин азып делгээн.

Эргелекчи эш Дензиваа онаашкан ажылынга ак-сеткилдиг ажылдап турар. Ол библиотека чөвүлелиниң хуралын айда ийи удаа чыылдырып, ооң кежигүннеринге номнуң ужур-дузазының дугайында болгаш малдың чаш төлүн менди доруктуруп алырының, дөрбелчин-уяланчак арга-биле картофель олуртулгазын шын чорударының дугайында солун, сеткүүлдерде бижитинген үүлдерни колхозчу массаның ортузунга номчуп таныштырар ажылды канчаар чорударын, номчулга конференциязын организастап эрттирерин болгаш өске-даа айтырыгларны чугаалап турар.

С. САНДАК.

Чоннуң кадыкшылы дээш

Эрзин районнуң «Чаа орук» колхозта эмнелге салбырының фельдшер эмчизи эш Л. Баир чоннуң мурнунга бодунуң хүлээлгезин ак-сеткилдиг күүседип турар.

Чоннуң кадыы дээш эш Баир чалаашкыннарга дүн, хүн дивейн барып, ааран кижилерге медицинаның дүрген дузазын өй-шаанда көргүзүп келген. Чон ортузунга ол медицинаның баш бурунгааргы профилактиктиг хемчеглерин чөп организастап, совет медицина эртеминиң ажык-дузазын тайылбырлап, ол талазы-биле элээн хөй лекция болгаш беседаларны чоруткулаан.

Эш Л. Баирның онаашкан хүлээлгезинге харыысалгалыын, эмнедикчилерге ээлдээн, хөй-ниитичи чоруун чон мактап турар.

К. ҚЫСТАМ.

ПАРЛАТЫНМААН ЧАГААЛАРНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтуң мал ажылында улуг четпестер барын, кадарчылар Дондуптуң, Бадивииниң, Бегзиниң, Алдын-оолдун, Д. Бегзиниң, Опайның, Дүктүүшпейниң кадарган малынга харыысалга чок, одарже ээн үндүрүп турарындан малдың хорамчалыг болуп турарын көдээ бижикчи бижээн. Редакция ук материалды Бай-Тайга райкүүскомунче чоруткан.

Айыткан фактылар хыналдадан шын болган, кадарган малынга харыысалга чок кадарчыларны кадарчы ажылындаң дүжүрген, колхозтуң мал ажылында четпестерни узуткаар хемчеглерни алган деп Бай-Тайга райкүүскому редакцияга дыңнаткан.

В. М. МОЛОТОВТУҢ ЖЕНЕВАДА БАРГАНЫ

ЖЕНЕВА, апрель 24. (СЭТА). Бо хүн ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бир дугаар оралакчызы болгаш ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри В. М. Молотов, а ол ышкаш ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министриниң оралакчылары А. А. Громыко болгаш В. В. Кузнецов, совет төлээлериниң чөвүлекчилери болгаш эксперттери даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралынга киржири-биле Женевада чеде берген.

Женева аэродромунга В. М. Молотовту Швейцарияның политиктиг департаментизиниң (даштыкы херектер министерствозунуң) политиктиг киллдизиниң начальниги А. Цендер, Швейцарияның политиктиг департаментизиниң протокол киллдизиниң начальниги Р. Морис, Женева Кантонунуң чазааның баштыны Ш. Дюбуль, женева эрге-чагыргаларының төлээлекчилери, Швейцарияда ССРЭ-ниң элчини Ф. Ф. Молочков, Қыдат Улус Республиканың Күрүнениң административтиг чөвүлелиниң премьери болгаш Даштыкы Херектер Министри Чжоу Энь-лай, Корей Улус-Демократтыг Республиканың Даштыкы Херектер Министри Нам Ир, Женева чөвүлел хуралында КУР-нуң болгаш КУДР-ның төлээлериниң чөвүлекчилери болгаш эксперттери, КНО-нуң европа киллдизиниң директору А. Пельт, улус демократиязының чурттарының Швейцарияда миссияларының баштыңнары уткуп алган.

Уткуп алыышкын үезинде совет болгаш даштыкы парлалганың төлээлекчилери келген, оларга В. М. Молотов мооң адаанда медеглелди дамчыдып берген:

Апрель 26-да даштыкы херектер министерлериниң Женева чөвүлел хуралы ажыттынар ужурлуг. Ол чөвүлел хуралга корей айтырыг болгаш Индий-Қыдатка тайбыңны катап тургузар дугайында айтырыг көрдүнер.

Сөөлгү чылдарда улустар аразының чөвүлел хуралынга бир-ле дугаарында бүгү улуг күрүнелернiң: Францияның, Великобританияның, Американың Қаттышкан Штаттарының, Қыдат Улус Республиканың болгаш Совет Эвилелиниң төлээлекчилери киржир чугула фактыны демдеглевейн барып болбас.

Совет төлээлер чөвүлел хуралга чаңгыс-аай болгаш хамаарышпас демократтыг Кореяны тайбың аргабиле тургузар айтырыгны бүгү хемчеглер-биле деткиирин бодунуң сорулгазы кылдыр салып турар, ол чорук Ыраккы Чөөн-чүкке болгаш бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарының эрге-ажыктарынга харыылаар.

Ооң-биле кады совет төлээлер Индий-Қыдаттың улустарының хостал. газын болгаш национал эргелерин хандырары-биле кады Индий-Қыдатка тайбыңны эң дүрген катап тургузары Женева чөвүлел хуралының эң чугула сорулгазы деп санап турар.

Женева чөвүлел хуралы болза, улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун эвээжедиринге, бүгү-ниити тайбыңны быжыглаарынга чүткүл-биле долдунган болур ужурлуг. Ынчаарда ол бодунуң эки түңнелдерин чедип алыр.

Бөгүн совет төлээлериниң мурнундан Женеваның чурттакчыларынга болгаш Швейцарияның хамаатыларынга онза байыр чедирерин чөпшээреп көрүңер.

Чжоу Энь-лайның Женевада барганы

ЖЕНЕВА, апрель 24. **(СЭТА-ның тускай корреспондентизи).** Бөгүн даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралынга Қыдат Улус Республиканың Күрүнениң административтиг чөвүлелиниң премьери болгаш даштыкы херектер министри Чжоу Энь-лай Женевада чедип келген.

Чжоу Энь-лайны Швейцарияның политдепартаментизинин (даштыкы херектер министерствозунуң) политиктиг киллдизиниң начальниги А. Цендер, Швейцарияның политдепартаментизиниң протокол киллдизиниң начальниги Р. Морис, Женева Кантонунуң чазааның баштыны Ш. Дюбуль, Швейцарияда Қыдат Улус Республиканың элчини Фын Сянь, Женева чөвүлел хуралында КУР-ның төлээлериниң чөвүлекчилери болгаш эксперттери, ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министриниң оралакчызы В. В. Кузнецов, ССРЭ-ниң КУР-да элчини П. Ф. Юдин, ССРЭ-ниң Швейцарияда элчини Ф. Ф. Молочков, Женева чөвүлел хуралында ССРЭ-ниң төлээлериниң чөвүлекчилери болгаш эксперттери, Корей Улус Демократтыг Республиканың Даштыкы Херектер Министри Нам Ир, улус демократиязының чурттарының Швейцарияда миссияларының баштыңнары уткааннар.

Женева аэродромунга келгеш, Чжоу Энь-лай мооң адаанда медеглелди парлалга төлээлекчилеринге дамчыдып берген:

Удавас Женева чөвүлел хуралы ажыттынар. Ол чөвүлел хуралга корей айтырыын тайбың таарыштырарының болгаш Индий-Қыдатка тайбыңны катап тургузарының дугайында айтырыглар көрдүнер. Ол ийи чугула айтырыгларны шиитпирлээри Азияга тайбыңны хандырарынга болгаш улустар аразының байдалдарында дүшкүүрлүг чорукту моон соңгаар кошкадарынга арганы бээр.

Бүгү делегейниң тайбынга ынак улустары болгаш күрүнелери Женева чөвүлел хуралының чорудулгазын кичээнгейлиг көөр болгаш ук чөвүлел хуралдың чедиишкиннеринге изиг идегелди илередип турар. Ындыг идегелди ол чөвүлел хуралга кыдат улус база салып турар.

Қыдат Улус Республиканың төлээлери эң ак-сеткилдиг бодалдар-биле долдунган байдалдыг бо чөвүлел хуралга киржири-биле Женевада чедип келген. Чөвүлел хуралдың киржикчилериниң тайбыңны камгалаарынга кады күжениишкиннери болгаш чүткүлдери Азияның айытынган чугула айтырыгларын шиитпирлээринге орукту тывар арганы бээр дээрзинге идегеп турар бис.

Женеваның чурттакчыларынга болгаш Швейцарияның бүгү улузунга байыр чедиринге бо таварылганы ажыглаар күзелдиг мен.

Нам Ирниң медеглели

ЖЕНЕВА, 25. Бөгүн Корей Улус-Демократтыг Республиканың Даштыкы Херектер Министри Нам Ир бодунуң Женевада чедип келгени-биле холбаштыр парлалга төлээлекчилеринге мооң адаанда медеглелди дамчыдып берген:

Апрель 26-да Женева чөвүлел хуралы ажыттынар ужурлуг, корей айтырыгны тайбың шиитпирлээринге ооң чедиишкини болза, Азияга тайбыңны быжыглап, улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун кошкадырының херээнге чугула салыышкын болур.

Бүгү корей улус делегейниң тайбынга ынак бүгү улустары-биле кады Женева чөвүлел хуралының эки түңнелдер чедип алдынар дээрзинге идегеп турар.

Корей Улус-Демократтыг Республиканың төлээлери Азияга болгаш бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарынга улуг ужур-дузалыг корей айтырыгны тайбың арга-биле шиитпирлээринге бүгү күштерни салыр. Корей айтырыгны тайбың шиитпирлээри беш улуг күрүнелериниң—ССРЭ-ниң, Францияның, Англияның, АҚШ-тың, Қыдат Улус Республиканың болгаш өске-даа киржип турар чурттарның төлээлекчилериниң чүгле ак-сеткилдиг кады күжениишкиннериниң аргазы-биле болдунуп болур дээрзинге бүзүрээр бис.

Таварылганы ажыглап алгаш, Женеваның чурттакчыларынга болгаш Швейцарияның хамаатыларынга байыр чедирип тур мен.

(СЭТА).

Москвада даштыкы төлээлериниң кээп турары

ВЦСПС-тиң чалааны-биле даштыкы профэвилел төлээлери Май 1-ниң байырлалынга киржир дээш Москвада кээп турары үргүлчүлеп турар. Чехословакиядан, Болгариядан болгаш Корей Улус-Демократтыг Республикадан төлээлер чедип келген.

Чехословак төлээлерни Словакияның профэвилелдер Чөвүлелиниң даргазы Штефан Шишка удуртуп келген. Ооң составында профэвилел ажылдакчылары болгаш бүдүрүлгелериниң мурнакчылары бар.

Беш кижилиг болгар төлээлерни транспорт ажылчыннарының профэвилелиниң Төп Комитединиң даргазы, Болгарияның Профэвилелдериниң Төп Чөвүлелиниң күүсекчи бюрозунуң кежигүнү Младен Иванов удуртқан.

Корей төлээлериниң удуртукчузу болза, Қаттышкан профэвилелдериниң Төп Чөвүлелиниң күш-ажыл камгалалының киллдизиниң эргелекчизи Ким Хан Ген.

Даштыкы аалчыларны аэродромга ВЦСПС-тиң секретары эш Соловьев, профэвилелдериниң төп комитеттериниң төлээлекчилери уткааннар.

(СЭТА)

Дайынга кемдеп-кергээннерни камгалаарының дугайында 1954 чылдың август 12-де Женева конвенцияларын ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң күштүг болдурганы

1949 чылда Женева конвенциязынга ажылдап кылдынган болгаш ССРЭ-ниң төлээлекчизиниң 1949 чылдың декабрь 12-де ат салганы дайындан кемдеп-кергээннерни камгалаарының дугайында Женева конвенциязын ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму күштүг болдурган, а ында болза:

1. Дайылдажып турар армияларда балыгланганнарның болгаш аараанларның човуланын экижидериниң дугайында конвенция;

2. Чепсектиг күштерниң составындан далайга корабль эндээнге таварышкан балыгланганнарның, аараанларның човуланын экижидериниң дугайында конвенция;

3. Туттурган шериглерни аажылаарының дугайында конвенция;

4. Дайын үезинде хамааты чонну камгалаарының дугайында конвенция бар.

Тиранага В. И. Ленинниң болгаш И. В. Сталинниң музейин тургузар дугайында

ТИРАНА. Солуннарның медээлеп турары болза, Тиранага В. И. Ленинниң болгаш И. В. Сталинның музейин ажыдарының дугайында доктаалды Албанияның Күш-ажыл партиязының Төп Комители доктаатқан. Ол музей болза, Албанияның ажылчы чоннарының Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының алдарлыг төөгүзү-биле В. И. Ленинниң болгаш И. В. Сталинның амыдыралдары болгаш ажыл-чорудулгалары-биле, ленинизмниң өлүм чок идеялары-биле эң эки таныжарының хөрээнге чугула өскүс болур ужурлуг.

(СЭТА).

1954 чылдың бирги кварталының дургузунда Польшаның улус ажыл-агый планының күүселдези

ВАРШАВА. 1954 чылдың бирги кварталының дургузунда Польша Улус Республиканың улус ажыл-агый планының күүселдезиниң дугайында экономиктиг планнаашкынның күрүне комиссиязының дыңнадыын парлап үндүрген.

Дыңнадыгда чугаалап турары болза, бо чылдың бирги кварталының ниити продукциязының талазы-биле планны социалистиг үлетпүр 102,5 хуу күүсеткен. 1953 чылдың бирги кварталы-биле деннээрге ниити продукция барык-ла 15 хуу өскен.

Металлургия үлетпүрүнүң министерствозу квартал планын 103 хуу, даг үлетпүрү 102 хуу, энергетика 101 хуу, машина тудуушкуну 107 хуу, химия үлетпүрү 103 хуу, тудуг материалдарының үлетпүрү 105 хуу, чиик үлетпүрнүң министерствозу 102 хуу күүсеткен.

1954 чылдың бирги кварталында кан, прокат, электроэнергия, станоктар, пөс-таавы машиналарының, чиик автомобильдер, тракторлар бүдүрүлгезиниң, демир рудазының, чес-хола рудазының, дус болгаш өске-даа үүлдериниң тывыжының талазы-биле планнар ажыр күүсетинген.

Ол ышкаш саржаг, сүт, быштак, пиво, арага, хөвең-саазын болгаш торгу пөстер, хөм, резина идиктер, мотоциклдер болгаш улустуң хереглелиниң өске-даа бараанларының бүдүрүлгезиниң планнары ажыр күүсетинген.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 1953 чылдың бирги кварталының деңнелинден 10 хуу өскен.

Чер ажылдыг бүдүрүлге кооперативтери, күрүнениң чер ажылдыг ажыл-агыйлары, хуу болгаш тараа чын ажыл-агыйлар эрткен чылга бодаарга часкы тарылгага дыка эки белеткенгеннер.

Көдээ чонну хандырары дыка экижээн. Төп көдээ ажыл-агый кооперациязы-бараан саарылгазының планын 106 хуу күүсеткен. Көдээниң чонун идик-хеп-биле, бажың хереклелдери-биле хандырары улгаткан.

(СЭТА).

Совет чурулга уран-чүүлүнүң делгелгезиниң Шанхайда ажыттынганы

ШАНХАЙ. Совет Эвилелиниң чурулга уран-чүүлүнүң улуг делгелгези Шанхайның найырал бажыңынга ажыттынган. Ол делгелгеде совет чурукчуларның эң эки чуруктарын болгаш скульптура чогаалдарын, а ол ышкаш политиктиг плакаттарының карикатураларының хоолгаларын база номнарга иллюстрацияларны салган. Шылгарангай орус чурукчулар Рублевтиң, Ивановтуң, Репиннiң, Суриковтуң, Серовтуң, Шишкиниң, Левитанның болгаш өскелерниң-даа чуруктарының репродукциязы делгелгениң улуг черин ээлеп турар. Делгелге улуг нептерээшкиниг ажыглатынып турар. Аңаа бо хүн дургузунда ийи муң хире кижи кээп турар.

(СЭТА).

Болгарияның ажылчы чоннары орус дылды өөренип турар

СОФИЯ. Болгарияның телеграф агентилелиниң дамчыдып турарын ёзугаар алырга, бо өөредилге чылында Болгарияга орус дыл өөренириниң бөлгүмнеринге 110 муң ажыг ажылчы чоннар өөренгеннер. Ам башкылар болгаш дыңнакчылар байырлалдыг кежээлерге боттарының ажылдарының түңнелдерин үндүрүп турарлар. Чоокта чаа Софияга 11 ажыг муң кижи өөредилгезин доосканнар. Пловдив хоорайда 140 бөлгүмнер ажылын чедиишкинниг дооскан, аңаа 2400 муң кижи өөренген. Тырнов околиязында 172 бөлгүмнер база өөредилгезин доосканнар.

Бо чылын Болгарияга ажылдап турган орус дыл өөренириниң 7 муң бөлгүмнериниң 3 муң ажыы амгы үеде өөредилге чылын доозупкан. 45 муң ажыг ажылчы чоннар, тараачыннар болгаш албан-хаакчылар орус дылдың талазы-биле чугула билигни шиңгээдип алганнар. Чоокку үеде арткан 4 муң бөлгүмнер өөредилгезин доозарлар.

(СЭТА).

Совет Эвилелиниң дугайында номнуң Грециядa үнгени

АФИНЫ. Афинаның «Логос» деп ном парлалга чери Димитриус Фотиадестиң «Совет Эвилелинче аянчорук» деп номун парлап үндүрген. Ол номда авторнуң болгаш грек төлээлериниң өске-даа кежигүннериниң Москвага, Закавказьеге, а ол ышкаш Ленинградка болгаш Совет Эвилелиниң өске-даа хоорайларынга чорааныың дугайында элээн каш очерктери киирген. Совет кижилериниң амыдыралының, оларның материалдыг чаагай чоруунуң чайгылыш чок өзүлдезиниң дугайын чогаалчы чөптүү-биле бижип турар. Улус өөредилгезиниң, культура болгаш эртем хөгжүлдезиниң дугайында Совет Чазактың үргүлчүнүң сагыш салыышкынын номнуң көскү черинде парлаан. Совет эрге-чагырының чылдарының дургузунда чедиалдынган хөй-ниити, политика болгаш экономика талазы-биле канчада даажок улуг депшилгени Фотидес демдеглеп турар.

(СЭТА).

ВЕНЕСУЭЛАДА ӨЛҮРҮКЧҮ ЧОРУК

НЬЮ-ЙОРК. Онгу бүгү-америк конференцияның соонда Венесуэлада өлүрүкчү чорук күштелип турар деп «Трибуна популар» деп гватемала солун бижип турар. Полиция болза, чазактың оппозициязынга турган он-он кижилерни—студентилер шимчээшкининиң профэвилелиниң удуртукчуларын болгаш интеллигенция-ның төлээлекчилерин тудуп алдаан. Хоругдатырганнарның аңда—полицияның эттеп-эриидээге таварыштырганы профэвилелтыңчызы Умберто Уртадо, а ол ышкаш студентилерниң башты Хесус Альварес олар бар. (С

Харыысалгалыг редакторнуң оралакчызы М. Н. ЛЮНДУ

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62, харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партийн амыдырал, культура болгаш амыдырал киллдистериниң—3—
харыысалгалыг секретарының 3—68, пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа киллдистериниң 4—98, иштики информация, бухгалтерияның—3—65.

ТС—01764. Культура эргелелиниң типографиязы